

XX. évfolyam, II. szám
2023. július

Lassi Lávíé

A Magyar Tolkien Társaság
Hivatalos kiadványa

TOLKIEN NAP

BEKÖSZÖNŐ

Nem vagyok a szavak embere... Remélem, ettől sokatok arcizma megrándul a mosoly irányába, igen, jól emlékeztek, ezt Ankalimontól kölcsönöztem. Nos, nem vagyok a szavak embere, most mégis én írom a Beköszönőt.

Sok év Lassi-olvasás és -korrektúrázás után úgy döntöttem, hogy jelentkezem a szerkesztőségbe, és csatlakozom ehhez a jó hangulatú csapathoz. Ez utóbbi ténytet akkor még persze nem tudtam, de egyáltalán nem bántam meg, mert a szerkesztőségi ülések ugyan gyakran fáradtan, de meglehetősen kreatív hangulatban telnek. Annak ellenére is, hogy én Philadelphiából dolgozom az újságon, és így hat óra eltérés van köztünk. Ez néha szül vicces helyzeteket, például amikor mindenki kimerülten jelentkezik be este kilenckor, nálam olyankor még csak délután három óra van, verőfény, és tele vagyok energiával.

Nagyon érdekes volt, ahogy lassan kibontakozott előttem a most megjelenő *Lassi Laurië* összes írása, a lap váza. Megdöbbenő volt újonc szemmel látni, hogyan épül fel az újság apránként, csupa érdekes, értékes ötletből. Sosem gondoltam volna, hogy ilyen szerteágazó logisztika bújik meg az elkészítés mögött. Örülök, hogy ennek a részese lehetek mostantól.

Ne féljete az írástól, én is bátortalanul jelentkeztem, és most tessék, hol tartok. Az sem lehet indok, hogy nem írtok elég jól, mindenkinek nagyon szívesen segítünk mindenben. Na jó, majdnem mindenben.

Akár nyaralás közben, akár máshol akad kezetekbe a mostani szám, szeretettel kívánok hozzá...

...jó szórakozást!

Sárközy Anna Regina (Snufi)

TARTALOM

KRÓNIKA

2023. január–június 3

BESZÁMOLÓK

Prága, hó, Tolkien 4
Holtak Káosza, avagy farsangszervezés kezdőknek 5
Törpök és Tündék világa 6
Dagor Amon Súl LARP 7
Tolkien Nap és Tolkien-olvasás napja 9
Verseny Középfölde bölcseinek 10
Tolkien Klub Győr 11

TANULMÁNYOK

A Tengerész, a Tenger meg az asszony 12
Szövetség és barátság Tolkien világában 18

INTERJÚ

Akkoriban mindent rettenetesen komolyan gondoltam 22
Rajongók és gyűjtögetők 26

TALÁNYOK

Beleriand nagy csatái • Kili rejtvénye 29

AJÁNLO

Gyűrűháború újratöltve 30
Kósza hobbitkalandtól hősök szövetségéig 31
Tolkien-bolt Hollandiában 32
Hasznos? Haszontalan? Érdekes! 34

IRODALOM

Farkasfogú Mordred 35
Varázsének • Ó, az a fürtös láb! 39

KISOKOS

MTT-kisszótár 40

Lassi Laurië – A Magyar Tolkien Társaság hivatalos kiadványa □ Magyar Tolkien Társaság © 2023

Székhely: 1046 Budapest, Pöltenberg Ernő u. 25. 1/1. □ **Felelős kiadó:** Deák Adrienn, Mikesey Anna, Sági Kiss Dániel
Szerkesztőség: lassi.szerkesztoseg@tolkien.hu □ **Rendelés:** lassi.rendeles@tolkien.hu

Főszerkesztők: Orthmayr Flóra (Metaflora), Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Szerkesztőség: Bartók Nagy Tamás (Toma), Derényi Róbert (Lóbelt), Forgács Máté (Hirannor Luinthôn), Karakas Dániel, Pálfi Botond (Tindómë), Sárközy Anna Regina (Snufi) □ **Lektor:** Barna Bálint (Gandalf)

Tördelés: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor) □ **Design:** Nodlee □ **Tengwar font:** Parmaite by Måns Björkman

Címlapkép: Györek Eszter (Pamuhihóke) [TLV 2022/2023] □ **Borítók:** Tolkien Nap: Kálmán Dániel (Ben), Orthmayr Flóra (Metaflora) • TLV döntő: Tóth Gergely (Alyr) • Bombadil Toma és Aranymag: Madarász Lilla (@cissy_turner_art) [Művészeti Pályázat 2020] • A borítómontázsokat szerkesztette: Bartók Nagy Tamás (Toma)

Nyomta: Raszter Nyomda • HU ISSN 1589-6315 (nyomtatott) • HU ISSN 2560-1598 (online)

WHAT'S ON-TIMELINE

3

A quick overview of Hungarian Tolkien Society events and other news from January to June.

WHAT'S ON-STORIES

4

Besides three events of our own (the vampire-themed Carnival ball, the Tolkien Day held on Tolkien Reading Day, and the Tolkien Mailing Competition with its live final in May), we also report other events attended by our members: five of us visited the TolkienCon in Prague; we were invited by the local cultural centre of Tatabánya to teach Tolkienian scripts and organise games at its 'The World of Elves and Dwarves' family day; and many of us participated in the Dagor Amon Súl LARP, organised by the Hetedhét group. We also have a report on the recent activities of the Tolkien Club of Győr.

TOLKIEN STUDIES

The Mariner, the Sea, the wife, and all the Red Flags

12

Botond Pálfi continues the topic he presented at our Tolkien Day this year, discussing the unusually everyday tragedy of the story of Aldarion and Erendis and its parallels in Tolkien's life and views.

Friendship in Tolkien's World

18

A translation of a paper by Martina Juričková, originally published on the Fellowship & Fairy dust page, on the meaning and importance of the word 'fellowship' in *The Lord of the Rings*.

INTERVIEW

In my twenties, I took everything very seriously

22

Gergely Nagy (Lamorak) is probably the most widely known Hungarian researcher in the international field of Tolkien Studies. He is also a founding member and the first vice-president of the Hungarian Tolkien Society. We asked him about those early days as well as his recent conference experiences.

Fans and Collectors

26

Jeremy Edmonds (Urulókë) is the founder and admin of the Tolkien Collector's Guide (TCG) which won the Best Online Content Award of the Tolkien Society in 2019. The TCG webpage has plenty of information on Tolkien's works useful for collectors and non-collectors alike. He shared stories of his own collection and some TCG projects, including the Guide to Tolkien's Letters, launched on the TCG page in June.

RIDDLES

29

Here we present two tasks from the last Tolkien Mailing Competition: the first requires you to identify some of the battles in Beleriand, while the second asks you to name five Dwarves sitting in line at Bilbo's place: see the picture with Kili's notes about them (written in English, with the Anglo-Saxon runes used in *The Hobbit*).

REVIEWS

30

Three articles discuss publications from 2022: Anna Sárközy recommends the *War of the Ring: The Card Game*; FélspizókásÖsmoly reviews the Hungarian edition of the sixth volume of the HoMe series, *The Return of the Shadow*; and Márta Pintér introduces a German book about unnecessary facts for Tolkien-fans by Stefan Servos. The column also includes Gergely Tóth's pictorial report of The Tolkien Shop in Leiden.

LITERATURE

35

The story of *Mordred Sharktooth* and the naming of the Prancing Pony by Péter Rákos-Zichy finished third in our short story competition in 2020. It is followed by two creative works entered in Tolkien Mailing Competitions: *Songs of Power* by Eva Zahradníková describes a scene from the making of a *Silmarillion* movie; *Oh, those curly feet!* is a Hobbit love song by the Gil-Estel team of this year.

BEGINNER'S GUIDE TO THE MTT

Hungarian Tolkien Society Slang Dictionary

40

In the two decades of our society, many abbreviations and code names have become integrated in our inside language. They are probably confusing outsiders when we use them in public communication. Now we explain the stories and meanings underlying some of them.

2023. JANUÁR–JÚNIUS

Írta: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

Tél

A hagyományos **Tolkien-születésnap** koccintással indult az év január 3-án, melynek helyszíne a belvárosi Grund volt. Az eseményre online is be lehetett jelentkezni, és a helyszínen is nagy csapat gyűlt össze, hogy Tolkien tiszteletére emelje poharát.

Február 6-án az Africafe Clubban az élőhalottak népes serege (továbbá egy bájos galóca) a **Holtak Tánca farsangot** tartotta, ahol a szokásos keringőblokkok között a szervezők kvízzel tesztelték a résztvevők vámpírszakértelmét. Az este során hirdettük ki a Magyar Tolkien Társaság díjainak idei kiérdemelőit. Karakas Dániel (szerkesztőtársunk) a **Mathom-díjat** és a **Csavardí(j)at** is megkapta, Csavardí(j)at kapott továbbá e számunk két szerzője, Hödl Patricia (Patiszon) és Tóth Gergely (Alyr).

Február 18-án Tatabányán képviseltette magát a társaság egy kisebb delegációval A Vértes Agorája **Törpök és Tündék világa** című családi napján.

Tavaszi

Március 25-én idén nemcsak a **Tolkien-olvasás napját** ünnepeltük, hanem aznap tartottuk a Tolkien Napot is. A **Númenori kalandok** alcímű rendezvény helyszíne a Derkovits Gyula Általános Iskola volt. A délután során ismeretterjesztő előadásokat lehetett hallgatni, volt kézműves foglalkozás, kvíz, majd a nap végén koccintás. Itt hangzott el először a tavalyi köszöntővers-pályázat nyertes pályaműve, Kostyál Zsigmond (Sú) **Tolkien-köszöntője**. Ezután a résztvevők átmehtek a hagyományos Tolkien-olvasásra a Rengeteg RomKaféba.

Április utolsó napján idén is megünnepeltük a **Beltaine-t** a kecske-hegyi kőfejtőben naplementenézéssel, tábortűzzel és gyertyákkal.

A **Tolkien Levelező Verseny döntője** május 6-án volt, szintén a Derkovitsban. Idén a nolda versenyzők újra együtt versenyeztek a csapatos kategóriákkal.

Május 20-án a Kesztyűgyár Közösségi Házban tartottuk meg az **éves közgyűlésünket**. A szokásos napirendi pontokon túl a tagok megvitatták és megszavazták a szabályzatmódosításokat is. Változott az MTT székhelye, és 2024-től a negyedéves tagdíj 5000 Ft-ra emelkedik.

A **kószák** egy újköszöntő túrával vágtak neki 2023-nak Nagykovácsi környékén. A január végi zászlóavató parit a Keltában mindenki megcsodálhatta a nemrég elkészült kószaszázlót. Emlékezetes volt az eddig fel nem fedezett Hunyadi-kaszálónál tett kirándulás, és páran már május

elején a Remete-barlangban töltötték egy éjszakát. A **Kószák a Kéken** csapata a Cserhátban, Katalinpusztánál kezdte az évet, és Hűvösvölgyig jutottak el június közepére.

Nyár

Június 16-án lett 21 éves a Magyar Tolkien Társaság! A jeles napot június 23-án, a **Líthason** ünnepeltük meg, ahol az előzetes aggodalmakkal ellentétben a vihar türelmesen megvárta a naplementét és a születésnap torták nagyjának elfogyasztását is, mielőtt fedezékbe üldözte a társaságot.

A július már a táborig készülődés jegyében telik, ennek része a **Kézműves Piknik** is, ahol a résztvevők a saját projektjeikkel foglalkozhatnak társaságban.

Megjelenések

Március elején került a polcokra a **LEGO Völgyzugoly** igen borsos árú készlete. A 6167 legódarabból felépíthető a Tanács színhelye, Frodó hálószobája, Elrond dolgozószobája, egy tünde torony, egy pavilon híddal és folyóval, mindezt 15 minifigura népesíti be.

Március 30-án jelent meg az Egyesült Királyságban a *The Battle of Maldon: together with The Homecoming of Beorhtnoth* című kötet. Az első cím egy X. századi óangol költeményt takar, amelynek Tolkien által írt prózafordítása most először olvasható nyomtatásban, a második pedig a maldoni csata elképzelt folytatása.

Többszöri halasztás után adta ki a Deadalic Entertainment május 25-én a *The Lord of the Rings: Gollum* című akció-kalandjátékot. A játékosok Gollam karakterével próbálják megtalálni Zsákos Bilbót, és visszaszerezni a Drágaságot.

Június 22-én jelent meg a HarperCollins kiadásában *A szilmarilok* hangoskönyv, amit Andy Serkis olvasott fel. A színésznek ez már a harmadik ilyen munkája: 2020-ban *A hobbit*, 2021-ben pedig *A Gyűrűk Ura* hangoskönyveket narrálta.

Jövő

Novemberben várható a *The Letters of J.R.R. Tolkien* javított és bővített kiadása a HarperCollins gondozásában. A könyvbe 150, eddig nem publikált levél is bekerült, melyek az első, 1981-es kiadásból terjedelmi korlátok miatt kimaradtak.

Elérhetőek az MTT pályázatai a következő időszakra: az Elnökség és a Tanács várja szervezőcsapatok jelentkezését az idei KÖMT, valamint a jövő évi Tolkien Nap, Farsangi Bál és Nyári Tábor megvalósítására.

PRÁGA, HÓ, TOLKIEN

TolkienCon – 2023. január 20–22.

Írta: Bartók Nagy Tamás (Toma)

Idén januárban először voltam TolkienConon, a csehek prágai Tolkien-találkozóján – ami a közmegegyezés szerint típusra a mi Tolkien Napunk és KÖMT-ünk között elhelyezkedő rendezvény –, és ennek apropóján rám esett a választás, hogy megírjam ezt a beszámolót.

Az MTT nemhivatalos képviselőjében öten utaztunk ki vonattal, és ez többek között lehetővé tette az előző Lassi-számon való munkálkodást, valamint az étkezőkocsi kihasználását is (mindkét irányban), úgyhogy rendszeren befalatoztunk vadasszósos knédliből.

Prágába ekkor még nem érkezett meg a téli tájdekor, de a vasútállomásról a helyszín felé villamosozva és sétálva megcsodálhattuk a belváros főbb nevezetességeit: az óratornyot, a Károly hidat, a füves- és kisvakondboltokat.

Érkezésünkkor a csehek nagyon kedvesen fogadtak – Metaflorát mindenki ismerősként üdvözölte –, mi pedig igyekeztünk berendezkedni a találkozóhoz otthont adó iskolában. Bármilyen tervezett cselekvésben azonban komoly akadályt jelentett az első emeleti folyosó közepén elhelyezett könyvespult, ahol sajnos mindig meg kellett állnunk. Amellett ugyanis, hogy a csehek nem aprózták el a Tolkien-kiadást, és számos olyan könyv is kapható náluk, melyek magyarra fordítására egyelőre nem sok remény látszik, szép számmal árultak angol köteteket is, például a közelmúltban megjelent *The Fall of Númenor* vagy *The Legend of Sigurd and Gudrún* és a *The Fall of Arthurt*. Utóbbi kettő megvásárlására sajnos túl későn szántuk el magunkat ahhoz, hogy megszerezzük az utolsó példányokat, de a *Númenor*-ból hoztunk haza párat.

A folyosók másik látványossága a falra helyezett arasznyi képekből álló kiállítás volt. Ezekon Középfölde különböző karakterei elevenedtek meg, Berúthiel macskáitól Bombadil és Aranymag párosáig. Szonja és Efkú valamivel később vásárlás céljából sikerrel fel is kutatta az Aegeri nevű alkotót.

Vacsorázni kimentünk a Smíchovská Krčma névre hallgató kocsmába. A felszolgálatot a legklasszikusabb kocsmárosszerepben brillírozó úriember végezte, aki nagyon lelkesen, fizimiska alapján ajánlott italt a bizonytalan-kodóknak. Metaflora innen kicsit korábban távozott az esti táncházba, aminek mi többiek csak a végére értünk vissza.

Másnap reggel temetői sétával kezdtük a napot a frissen hullott hóban. Az ebédidőt is odakint töltöttük egy

étteremben, mivel főként a délutáni Beren és Lúthien-musicalre akartunk visszaérni, amit az iskola tornateremben adtak elő díszletek és élőzene közepette.

Elég sokan zsúfolódtunk be a helyiségbe. Szerencsére hoztak nekünk iskolai padokat, amiknek a tetejére leülhettünk a hátsó falnál, de Pillangónak így se volt megfelelő rálátása a színre, szóval a videófelvételhez használt laptop képernyőjét közvetítette magának a telefonkameráján keresztül. Ráhallásunk ellenben volt, csak az nem okozott feltétlen örömet. A szöveg valószínűleg rendben lehetett, mert a mellettünk álló szlovákok, akik – velünk ellentétben – tökéletesen értették, nem panaszkodtak, viszont az ének tisztasága már hagyott maga után kívánnivalót.

A tornateremben ezután spontán kics csoportos beszélgetések zajlottak. Egy időre mi is becsatlakoztunk az egyikbe, ahol a társaság egy változatos sajtömbgyűjtemény köré szerveződött, és a résztvevők megosztották velünk aggodalmait a közelgő elnökválasztással kapcsolatban.

A musicallel szemben kellemes meglepetést okoztak a folyosókon és a tornaszertár sötét sarkaiban random feltűnő zenekarok. Első este például az *If I Was a Blackbird* ír népdalt hallgathattuk meg (csehül), második este pedig többek között a *Gyöngyhajú lányt* (szintén csehül). Megkérdeztünk egy résztvevőt, hogy miről szól a szöveg, vajon azonos-e az eredetivel. Azt válaszolta, valószínűleg nem, mert valami zagyvaság szerelemről meg egy fura lányról. Ki kellett ábrándítanunk, hogy a szöveg hűségével itt valószínűleg nincsenek gondok.

Vasárnap reggel a büfében kezdtünk – kis várakozás után, ami alatt lefordítottuk az ajtóra ragasztott feliratot Google Lensszel, miszerint a büfé „zárva az ajtó zárásáig”.

Reggeli után lepakoltuk a csomagokat a pályaudvaron, majd többfelé oszolva még egyszer szétnéztünk a városban. Közben újra havazni kezdett, és ekkor értük el a hétvége esztétikai csúcspontját, a spanyol zsinagógát, ahol a falakat és a mennyezetet végig lenyűgöző vörös, arany, néha zöld és kék ornamentika borította. Végül ténylegesen futnunk kellett vissza az állomásra.

Így telt a hétvége, és szerencsére egyáltalán nem bántam meg, hogy rábeszéltek az utazásra – nem éreztem magam csehül.

Fotó: Selmecezi Szonja (Níniel-Nienor)

HOLTAK KÁOSZA, AVAGY FARSANGSZERVEZÉS KEZDŐKNEK

Farsangi bál – 2023. február 11.
Írta: Szabó-Zichy Eszter (Elniss)

Hogy miért tűnt tavaly ősszel jó ötletnek – úgy, hogy addig csak egyszer voltam szervező korábban –, hogy vállalam a csipet csapat egy részével (Beni, Bocó, Lili, Petra, Somnia és Sári), Robival és Alyrral a farsang szervezését, nem teljesen tudom. De megbánni nem bántam meg, akármilyen kalandosra is sikeredett.

A csapat nagy része (engem is beleértve) nemcsak, hogy életében először szervezett MTT-s rendezvényt, de farsangra se járt eddig, én meg egyszer voltam KÖMT-ön szervező, azon kívül pedig a legnagyobb buli, amit csináltam ezelőtt, Lili szülinapja volt, szóval leginkább fejjel rohantunk az ismeretlenbe.

Előnyünkre szólt, hogy már viszonylag korán elkezdtünk gondolkozni a dolgon, így ha valamit nem is értettünk, még időben ki tudtuk deríteni. A csipet csapattal szerintem még a táborban kezdtünk gondolkozni az ötleten, és mire eljutottunk odáig, hogy ténylegesen el is kezdjünk vele foglalkozni, és ne csak egy „hah, poén lenne ilyet csinálni” gondolat legyen a projekt, már a harmadik vagy negyedik témaötletnél jártunk.

A vámpíroknál valahogy az időutazáson keresztül köztünk ki, ami az elején felpörgette Somniát és Petrát annyira, hogy úgy gondoltuk, hogy ez egy működőképes téma lehet. A logikánk szerint a vámpírléhez nem muszáj kiöltözni, tehát ha valaki nem akar komoly jelmezt öltöztetni, az is simán részt vehet a buli beöltözős részén, de ezzel nem szabunk határt annak se, aki mindent bele akar adni a jelmezbe. Nem kötöttük ki, hogy milyen korból kell jönnie a vámpíroknak, vagy hogy milyen történet, film, könyv szerinti vámpírokat akarunk látni. És persze viccesnek tűnt az ötlet, hogy valaki megjelenik majd csillámló fejjel. (Még külön díjat is terveztünk neki, csak végül nem volt senki elég bátor hozzá. Igazából azon is gondolkoztam, hogy majd én megcsinálom, csak félttem, hogy ki leszek tagadva.)

Tekintve, hogy a szervezés nagy része a vizsgaidőszakunk alatt zajlott le, és sokan hazautaztak hétvégére, a tervezés online zajlott. Emiatt néha túlkiabáltuk egymást, néha elkalandoztunk, néha pedig perceként vártuk, hogy a másik beszéljen, mert azt hittük, hogy mondani akar valamit, de kiderült, hogy csak annyit mondott, hogy mindjárt jön, mielőtt kiment a szobából. Szóval csak átlagos videóhívásos kalandok. Meg a TikTok gonosz titkainak kibeszélése. Bár ahhoz nem tudom, pontosan hogyan is jutottunk el. Azt hiszem, az ilyenek miatt volt, hogy rendszeresen sikerült elhúznunk a beszélgetést. És persze az is probléma volt, hogy én nagyon lelkesen vettem azt, hogy

Discord moderátor is lettem főszervezőn kívül, így csináltam vagy húsz szobát, hogy mindent nagyon ki tudjunk beszélni mindenhol, aminek a felét elég gyorsan töröltem is, mert sikerült belezavarodnunk.

Igazából a legnagyobb problémát a megbeszélések időpontjának az egyeztetése okozta, mert olyan, hogy mindenki ráérjen, alig fordult elő. Heti egyszeri egy-két órás online megbeszélést összehozni pedig sokkal nehezebbnek bizonyult, mint azt korábban hittem. Végül minden hétre sikerült összehoznunk egy-egy beszélgetést, maximum egy-két tag hiányával, szóval egész sikeresen megoldottuk a végére. Alyrral pedig folyamatosan jegyzeteltük a többieknek is fontos információkat, hogy biztos mindenki tudja, hogy milyen feladatai lesznek az adott héten.

Bár mindenkinek volt egy feladatköre, amiért kicsit jobban felelt, a fontos dolgokról közösen döntöttünk a megbeszélések során. Szerencsére a legtöbb dologban egyetértettünk, és tudtommal senki se utált meg engem a végére a többiek közül, szóval annyira nem voltunk egy rossz csapat... remélem.

Persze az időpont-megbeszélős probléma olyanokba is belezavart, hogy mikor megyünk helyszínt nézni vagy hogyan szállítunk valamit innen oda, onnan ide, meg úgy átlagosan mindent Benihez, amikor a többség vagy dél előtt, vagy későn volt elérhető, ő meg inkább délután. De végül sikerült mindent lebeszélni, és mindent időben eljuttatni a megfelelő pontra, vagy saját erőből, vagy egy kis segítséggel.

Azon kívül, hogy mindenhez annyi macskát adtunk, amennyit tudtunk, a kedvenc részem talán Beni farsang-megbeszélésnek álcázott szülinapja volt, amire végül majdnem nem jött el, mert késő volt, és egyszerűbbnek találta, hogyha online csatlakozna.

Meg persze a végén lévő óskáosz, ahol az utolsó pillanatokban én egy kisebb maratont futottam le, hogy megszerezem a matcha teám. De persze nem csak én futottam, Benit is elküldtük még utolsó pillanatokban szalvétát venni, valamint a többiek is rohángáltak előtte egy csomót.

És bár keringő közben szerintem mindenkinek azt mondtam, hogy többet ilyet nem vállalnék most egy jó ideig, amikor beszálltunk a kocsiba hazafelé, az egyik első kérdésem Sári felé az volt, hogy jövőre mi legyen a téma.

Lényeg a lényeg, hogy mindenkire hihetetlenül büszke voltam utána. Szóval köszi mindenkinek, aki ezt segített összerakni. És remélem, mindenki élvezte minimum annyira, mint én!

TÖRPÖK ÉS TÜNDEK VILÁGA

2023. február 18.

Írta: Papp Miklós Levente (Adanedhel)

A Vértes Agorája művelődési és közösségi ház idén „Törpök és Tündék világa” néven rendezte meg szokásos családi napját Tatabányán, melyre az MTT-t is meghívták. Rajtunk kívül még a Tatabányai Múzeum és a Gyűrűk Ura Cosplay Club vett részt a szervezésben. A rendezvény A Vértes Agorája – a Tatabányai Múzeumot is magába foglaló – épületében került megrendezésre. A helyiek a kezdetektől fogva nagyon együttműködőek voltak, és az egész rendezvényt hatalmas lelkesedéssel szervezték meg. Előzetesen is megadtak mindent, amit tudtak, és a helyszínen is kedvesek és segítőkészek voltak.

Bár a program csak 14:00-kor kezdődött, mi valamivel előbb érkeztünk, hogy kipakoljunk, előkészüljünk. Már az odaérkezéskor úgy éreztem, mintha egy régi „nagy” Tolkien Napra léptem volna be, melyet idén kivételesen gyerekek részére hoztak össze. Az, hogy nemcsak látogatóként mentünk, hanem programot és holmit is vittünk, még inkább hozzáadott az érzéshez. A bejáratnál a Cosplay Club által készített hobbitlak, Moria-kapu, zászlók és felszerelések vártak. A bejárat melletti falon lévő, – bár ez csak véletlen, de – tünde címerre hasonlító mandala is hangulatos volt. A tájékozódásban szépen elkészített útjelző táblák segítettek. Nem beszélve a különböző játékokról, melyekből rengeteg volt, és többségük valahogy még át is lett festve, alakítva, hogy kicsit igazodjon a témához. Fricit az elején gyorsan el is veszítettük, az építhető vár sokáig lekötötte. (Nekem egyből Helm-szurdok jutott eszembe róla, még kis átereszt is volt!)

Az MTT kapott egy külön termet, ahol kialakíthattuk a saját részünk. Vittünk társasjátékokat, tengwarés rúnaoktatást, kvízzjátékot, egyszerűsített QR-kódos szabadulósobát, vásárt, illetve természetesen egy-két zászlót, díszet is. Bár érzésre kicsit eldugott részre kerültünk, így is sokan megtaláltak minket, sose éreztem üresnek a termet. Ezt valószínűleg segítette az egész családi napot átfogó pontgyűjtő játék, amely során a gyerekeknek végig kellett próbálniuk szinte mindent, hogy a nap végén kapjanak egy kis ajándékot, és részt vehessenek egy tombolahúzásban. Az elején, amennyire tudtam, próbáltam besegíteni – ami leginkább abból állt, hogy Zsókát fogtam, hogy Éogil tudjon rúnát oktatni. Később azért Fricivel is tudtam tenni egy nagyobb kört, végigjárva a programok nagy részét.

Az emeleten rengeteg kisebb ügyességi játék volt kikapolva, labdadobálás, görgetős, puzzle, a vár darabjai stb. (Az MTT-részleg is ide került.) Sok időt töltöttünk el egy játékkal, ahol botokkal kellett labdákat átgörgetni több béka száján. A földszintre került minden más. Be lehetett öltözni különböző ruhákba, fotózkodni bennük, de volt tünde hajfonás, hennázás is. Tartottak kézműves foglalkozást, ahol tünde füllel ellátott fejpántot lehetett készíteni. A helyiek festettek egy nagy fotófalat, ahol be lehetett állni a kivágott arcok helyére tünde hölgynek, vagy hobbit hátán hobbitnak.

Fricivel először megnéztük a moziteremben kialakított törppróbat. Ez egy állomásos játék volt, ahol a sötétben két út közül kellett választani, megkeresni a lámpásokkal ellátott törpszobrokat, és válaszolni az alattuk feltett kérdésekre. A tájékozódást vagy kis kézi lámpás, vagy munkavédelmi sisakra erősített fejlámpás segítette. Mi mindkettőt kipróbáltuk, mindkét járattal. Nagyon hangulatos volt – ahogy láttam, minden gyerek nagyon élvezte. Sajnos a tárnákhöz készített csilléket végül nem lehetett használni, valószínűleg túl nagy kavarodás volt velük. A színpadon sárkányokra lehetett játék számszeríjjal lőni. Többször is sikerült levadásznunk az előttünk lévő sárkányt, ezzel több felnőttet is lekörözve, akiknek, úgy tűnik, nagyon nem

Kép: Papp Miklós Levente (Adanedhel)

fekküdt a kis játékfegyver. Megnéztük a kelta kirakósokat, de mindegyik foglalt volt, így azokkal nem játszottunk. Kipróbáltuk cserébe a pónicikliket. Ezek kis játékpónik voltak, melyeket a kengyel mozgatásával lehetett hajtani. Elég nagy terület volt, de ha valamelyik gyerkőc nekiindult, félő volt, hogy elgázol valakit.

Mire idáig eljutottunk, Frici már hullafáradt volt, így nehéz szívvel, de eljöttünk. Bár sok mindent felsoroltam, rengeteg más is várta a családi napra érkező látogatókat. Úgy gondolom, A Vértes Agorája kiváló rendezvényt hozott össze, a gyerekek mellett a szülők is élvezni tudták a napot. Nem tudom, végül hányan jöttek el, de nem nagyon volt olyan pillanat, amikor egy-egy játékkal ne játszott volna, vagy egy foglalkozásra ne ült volna be valaki. Az biztos, hogy rengeteg látogató volt. Ha még egy-két előadást is belezsúfoltak volna a programba, tényleg egy Tolkien Nap-szerű rendezvény lett volna. Szerencsére nem annak szánták, így egy remek családi napot tudhatott maga mögött mindenki, aki elment.

DAGOR AMON SÛL LARP

2023. március 3–5.

Írta: Karakas Dániel

Mikor tavaly ősszel először hallottam hírét annak, hogy egyesek megint Középfölde tematikájú élő szerepjátékos eseményt szerveznek, rögtön eldöntöttem, hogy nem fogom kihagyni. Életem első ilyen rendezvénye a 2020-as Orthel Live volt, és az ott átéltek megalapoztak számomra egy kedves új hobbit. Különösen vártam már az alkalmat, hogy újra Tolkien világának egyik lakóját alakíthassam. Végül idén lehetőségem nyílt erre, és Holló, a vénséges palantírőr szerepében hősi halált halhattam a Látókő védelmében.

De azt hiszem, előreszaladtam a történetben. Kezdjük az egészet az elején. A rendezvény nem az MTT sajátja volt, hanem a Hetedhét LARP élőszerpjátékos műhelyé, bár a játékosok nagy része így is régi ismerős volt. A helyszín a városlódi Iglauer Park volt, az időpont pedig március 3–5. Előzetesen sokat sópánkodtunk a barátaimmal, hogy az esemény teljes időtartamához képest kurtúra vett, egynapos játékidő kevés lesz, ám a szervezők meghazudtoltak minket, és annyi tartalommal töltötték meg a rendelkezésre álló időt, hogy utólag visszavontuk az elhamarkodott szavakat. A résztvevőket 5-6 fős apartmanokban szállásolták el, amelyek szépen felújítottak és berendezettek voltak: az infrastruktúrára egy rossz szót nem lehetett szólni. A helyszín talán egy fokkal kisebb volt az ideálisnál, különösen a nagyobb tömeget egy helyre koncentrálnál csatajelenetek miatt, de cserébe hangulatban tökéletesen hozta Amon Sûl fallal körülvett, enyhén klausztrófób erődítményét. Kifejezetten hangulatos volt a dombtetőn elhelyezkedő épület, amely a játék világában a palantír otthonául szolgáló

Fotó: Szalay Zsófia (Szozi)

tornyot jelentette. Kellően távol volt a játéktér többi részétől ahhoz, hogy egyfajta misztikus léggör lengje körül, az előtte fekvő kis köves térről pedig jól be lehetett látni az egész játéktérrel. Az erőd lelke mégis a Pávakakas névre hallgató fogadó volt – itt sajnos nem sikerült annyit töltenem, mint amennyit szerettem volna, csak egyszer-kétszer ugrottam be egy-egy italra és egy kis beszélgetésre. Külön köszönetet érdemel Csekő Ricsi (aki Lir, a kocsmáros karakterét alakította), aki bár nem volt szervező, rettentő odaadással vezette a fogadót, és keverte ki a különböző italokat szinte egész nap a betévedőknek.

A történet szerint egy ünnepségre gyűltünk össze, hogy megemlékezzünk a cirka ötven évvel azelőtt megeseett Amon Sûl-i csatáról, ahol az akkori védők sikeresen megfutamtították Angmar seregeit, bár ezért nagy áldozatot hoztak. A játék az emlékünneppel kezdődött, ám ezt követően hamar a mély vízbe csöppentünk: gyilkosságokra derült fény, kétes hovatartozású vendégek érkeztek, és egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a legtöbb jelenlévő sötét titkokat rejteget. Jómagam négy társammal együtt a palantír őrségének tagja voltam. A játék nagy részét a toronyba zárkózva töltöttük, terveket szövögetve. Az események tetemes részéből emiatt ki is maradtunk, de ezt sem akkor, sem utólag nem bántuk, ugyanis így is rengeteg olyan szál volt, amely érintett minket, gyakorlatilag egy percig sem unatkoztunk. Egy ponton fény derült rá, hogy a Boszorkányúr seregei közelednek, és a várat védőknek semmi esélyük arra, hogy megállítsák őket. Innentől a palantír kimenekítése vált a célunkká, ám az eddigre kialakult paranoid helyzetben, ahol mindenkiben

Fotó: Szalay Zsófia (Szozi)

Fontos még megjegyezni, hogy ez olyan típusú játék volt, ahol a karakterek alapkonceptióját nem mi találtuk ki, hanem a szervezők írták meg, a szereposztás pedig a szereplők alaptulajdonságainak ismeretében, egy preferenciákat vizsgáló kérdőív alapján történt. Én eredetileg leginkább a két tünde karakter egyikét szerettem volna megszerezni, de végül maximálisan elégedett voltam Hollóval (a palantírórség minden tagja feladta a nevét, és egy-egy madárát öltötte magára), az öreg, mogorva, szolgálatába belefáradt, de hivatásához végsőkig hűséges tudós karakterével.

Összességében én nagyon jól éreztem magam, és mindent ki tudtam játszani a karakteremet il-

besűgöt és árulót sejtettünk, ez igazsággal nehéz feladatnak ígérkezett. A játék egyik kiemelkedő eleme volt számomra, hogy bárki, aki tisztában volt a „tolkieni lore” idevágó részével, tudhatta, hogy el fogunk bukni, és valószínűleg mind meghalunk. Ez viszont nem volt gond, sőt, én eleve úgy alakítottam a karakterem történetét, hogy minden a katartikus önfeláldozáshoz vezessen. Az egyik legemlékezetesebb jelenet az volt, mikor a csapatunk kettévált: néhányan elindultak a palantírral, hogy Fornostba menekítsék, míg a többiek hátramaradtak, hogy saját áldozatuk árán elhíthessék a Boszorkányúrral, hogy a Látókő még az erődben van. Az ebben a jelenetben elhangzott búcsúszavak olyan erőre sikeredtek, hogy még én is – akire eddig nem volt jellemző az ilyen fokú beleélés – megkönnyeztem őket.

letően, amit szerettem volna. A tolkieni hangulat végig megvolt, mind a külcsín, mind pedig a játékban megjelenített fontos eszmék tekintetében. Egyedül azt sajnáltam, hogy végül az előzetes várakozásokkal ellentétben egyetlen tisztességes próbálkozás sem volt a palantír elrablására, pedig a csapattal sokat készültünk ennek a megakadályozására. Ketten voltak, akik ilyesmit terveztek, de őket a szövetségeseinknek még időben sikerült lebuktatnia és csapdába csalnia. A játék lezárását jelentő végső csata előtt volt egy kis döccenő, amikor „repedés keletkezett az immerzió”, és míg a szereplők egy részének jelenete volt a pálya egyik szegletében, addig a többiek már a szerepükből kiesve várakoztak a fogadóban, de végül ez sem okozott nagyobb törést, és nem sokkal később teljes beleéléssel tudtunk hősi halált halni az ork hordákkal való küzdelemben.

Fotó: Szalay Zsófia (Szozi)

TOLKIEN NAP ÉS TOLKIEN-OLVASÁS NAPJA

2023. március 25.

Írta: Hödl Patrícia (Patiszon)

Idén a Derkovits Gyula Általános Iskola adott otthont a Tolkien Napnak. Odaérkezésemkor már hosszú sor állt az iskola lépcsőjén. Némi várakozást követően az elővételben vett jegyem igazolásával egy karszalagot kaptam. Az első utam a társasjátékos terembe vezetett – ez éppen szemben volt a kapuval. Az egyik asztalnál már ültek páran, és Tuska Miklós (Adim) játékmesteri ismertetésével éppen egy Fedőnevek játszámához csatlakozhattam. A játék érdekessége az volt, hogy nem az eredeti változattal, hanem egyedileg készített, csak a tolkien világából választott szavakat tartalmazó kártyákkal játszottunk. Véleményem szerint így nehezebb is volt megfelelő szóasszociációkat kitalálni, hiszen szűkebb a témakör. Azért sok fejtöréssel, de végigvittük a játékot.

A következő program, amin részt vettem, az Rákos-Zichy Johanna *Elveszett Út – Númenor és az elsüllyedt Atlantisz* című előadása volt az egyik emeleti előadóteremben. Az előadó *Az elveszett útban* leírt, Númenorról szóló történetek verzióit ismertette, párhuzamba vonva több egyéb szépirodalmi művel.

Az „Élő podcast” című előadásra ültem be ezután, ahol kerekasztal-beszélgetést hallgattam meg *A Hatalom Gyűrűi* sorozatról Füzessy Tamás, Barna Bálint és Sági Kiss Dániel közreműködésével. A cím utalás az előző évben *A Hatalom Gyűrűi* sorozat részeinek elemzésére a Könyves Magazin szervezésében indult online beszélgetéssorozat. A mostani alkalommal főleg a sorozat jövőbeli sorsa körül folyt a társalgás, illetve a már ismert konkrétumokat, információmorzsákat osztották meg a hallgatósággal.

A következő időtöltésem a Középfölde Vásár portékáinak alapos áttanulmányozása volt. Átvettem az előzőleg megrendelt képeslapokat és matricákat, de aztán az egyik kedvenc mintámat („Varda” felirat NASA-logóként) megláttam hűtőmágnes képében, ezért kénytelen voltam megvenni. Most is büszkén díszíti a hűtőm ajtaját (az előző években már beszerzett MTT-s hűtőmágnesek egyre bővülő körében). A pólók között is volt kedvemre való, bár végül pont az a fazon, pont azzal a mintával és pont olyan színben nem volt, mint amit szerettem volna – nem csoda, hiszen korlátozott volt a készlet. Az előrendelt pulóveremet viszont sajnos csak később fogom tudni átvenni, de úgy érzem, megéri várni.

A köszöntőig hátralévő időben beszélgettem rég nem látott ismerőseimmel (és ismerkedtem egy kajla, éppen fél éves csokiszínű labradorral, Milkával), és véletlenül egy tünde hajfonást is kaptam. A köszöntő régi hagyomány a Tolkien Napok keretében, ilyenkor üdítővel készülnek a szervezők, és közösen felolvasnak egy köszöntőverset (amelyet az első Rég Várt Ünnepele óta használtunk, a *Lassi Laurië* III/1. számában jelent meg). Idén újítás volt, hogy az Elnökség pályázatot írt ki ennek a versnek esetleges leváltására. A beérkezett művek közül végül Kostyál Zsigmond (Sú) költeménye nyerte el a zsűri tetszését, amit a Tolkien Nap két főszervezője és az MTT két társelnöke olvasott fel. Ez a köszöntő, valamint így az egész Tolkien Nap is a szokásos közös felkiáltással ért véget: *a*

Professzorra!

Az elszántabbak „afterpartyként” a Tolkien-olvasás napja helyszínére, a Rengeteg Rom-Kaféba mentek tovább Kaszab Zsuzsanna (Melian) vezetésével – én kissé lemaradva indultam erre a kellemes esti sétára Buda-

Fotó: Kálmán Dániel (Ben)

pest belvárosában. A kávézóba belépve hihetetlenül bensőséges hangulat érintett meg, amihez nagyban hozzájárult a rengeteg plüssmackó, az eklektikus stílusú bútorok és a melegfényű lámpák sokasága. Számunkra a galéria volt lefoglalva, ahol elég szűkösön fértünk csak el, mivel a fenti ülőhelyek száma meghaladta a jelenlévők számát – átmenetileg. Így én a szőnyegen csücsülve vártam, hogy a megrendelt sós mogyorós kekszeim megérkezzenek. Az esemény a megszokott rend szerint haladt: Melian ismertette a tudnivalókat, azaz a Tolkien-olvasás napjának kiemelt témáját, amit a brit Tolkien Society ajánl immár sok éve. Az idei évre ez a „Travel & adventure”, azaz „Utazás és kaland” volt, ennek megfelelően lehetett készülni a felolvasásra szánt részletekkel. Volt sok idézet *A Gyűrűk Ura* kötetéből, a *J. R. R. Tolkien* meséiből, *A szilmarilokból*, valamint a *Kóborló és a varázslóból* is, angol és magyar nyelven. Ölünkben könyvekkel, e-book olvasók és mobiltelefonok fényében töltöttünk el több órát, mennyei forrócsokoládé-költeményeket és turmixokat ízlelgetve egészen a kávézó zárásáig (és még egy picit). Számomra ez volt az eddigi legmeghittebb helyszín a Tolkien-olvasás-napi események sorában. Minden szervezőnek és résztvevőnek nagyon köszönöm a „hozzáadott értéket”!

TOLKIEN KLUB GYŐR

2023. január–május

Írta: Vaday Tamás és Bogdán Réka

A győri Tolkien Klub januári alkalmán kvízeztünk. Volt már terítéken *A Gyűrűk Ura* és *A hobbit*, *A szilmarillokkal* pedig még csak megpróbálkozni is meredek lett volna, ezért Bogi és Réka vegyes Középfölde–Arda-kvízt állított össze. Az izgalom fokozása érdekében a „Mindent vagy semmit!” mintájára időre ment a játék. A kétfős csapatoknak sokat kellett írniuk (pl. Sorolj fel 3 sárkányt!), de akadtak tippelős feladatok is (pl. Hány lánya volt Fëanornak?). A játékot színesítették a filmzenék, a tolkieni versek feldolgozásainak felismerése, illetve filmes kérdések (pl. Éowyn ruhájának a színe). Mivel csak egy maradhatott, zárásként a nyertes kétfős csapat tagjai egymással versenyeztek. Boró tudta előbb felsorolni Bilbó 13 törpkísérőjét, ezért ő nyerte a szokásos ajándékot: egy Tolkien Klubos bögrét. Ezúton is gratulálunk neki! Az este koccintással folytatódott: bár kissé késve, de megünnepeltük a Professzor születésnapját, aki 130 év után is képes egyre több és több embert összegyűjteni a környék minden tájáról.

Februárban egy kisebb csapattal felkerekedtünk, és egészen Tatabányáig jutottunk, ahol A Vértes Agorájában részt vettünk az MTT közreműködésével tartott *Törpök és Tündék világa* rendezvényen. Öröm volt találkozni kedves ismerősökkel, társasozni, és megismerkedni a Cosplay Clubból érkezettekkel.

Az „itthoni” februári találkozónk egy előadás volt, amelyet Vaday Tamás tartott *A zene Középföldén – Középfölde a zenében* címmel. Megismerhettük, milyen fontos a zene szerepe Tolkien világában: a világ teremtése is énekkel történt, de számos más jelenetben is fontos szerepe van dalnak, muzsikának. Hallgattuk magát Tolkien professzort énekelni, megismerkedtünk Tolkien ihlette klasszikus zenei művekkel, filmzenékkel, musicallal és számos más műfajban íródott zenével a hárfával kísért női együttestől a metálzenéig, a jazztól magyar szerzők műveig, sőt még Wagnert is hallgattunk, bár ő nem Tolkien Egy Gyűrűjéről, hanem a Nibelungok gyűrűjéről írt halhatatlan műveket. Nagy öröm volt, hogy ezzel a témával olyanokat is meg tudtunk szólítani, akik eddig nem találtak rá klubunkra. Ráadásul annyian jelezték és sajnálkoztak, hogy nem tudtak eljönni, hogy áprilisban még egyszer megtartottuk ezt az előadást, rendhagyó helyszínen, egy zenepedagógus barátunk meghívására.

Márciusban ismét útra keltünk néhányan, és ezúttal már egészen Budapestig jutottunk, ahol sikerrel kiszabadultunk egy Tolkien világa ihlette szabadulószbából, majd részt vettünk a Tolkien Napon és utána a Tolkien-olvasás napjának esti programján is.

Nagy öröm volt, hogy a következő héten a győri klubban is megtarthattuk a Tolkien-olvasás napját, ahol tucatnyian ültünk be stílszerűen a kollégium könyvtárába, és három órán keresztül olvastunk egymásnak részleteket a *Kaland és Utazás* témaköréből. Itt is köszönthettünk új tagokat, sőt olyanok is voltak, akik olyan részleteket választottak, amelyekben dal is szerepelt, és amikor oda jutottak a felolvasásban, átváltottak éneklésre. Meg is beszélünk, hogy lassan ideje lenne megalakítani a Győri Középfölde Dalárdát is, annyi zenész, zeneszerető klubtagunk van!

Fotó: Vaday Tamás

Májusban ismét előadásra gyűltünk össze, Kaszab Zsuzsanna (Melian) mesélt nekünk Galadrieltől az entasszonyokig a nők szerepéről Tolkien világában és életében. Megismertük a női karakterekhez kapcsolódó életrajzi hátteret, Tolkien élete legfontosabb nőalakjainak szerepét, különösen édesanyjának és feleségének mint ihletőknek történetét. Megismerkedtünk az ainuk nőalakjaival, a női valákkal és maiákkal, a legfontosabb tünde hölgyekkel, természetesen külön kiemelve Lúthien történetét. Hallhattunk a legfontosabb emberi nőalakokról, szó esett a hobbit asszonyokról, az elveszett entasszonyokról, de még az ork nőkről is. Az előadás remek hangulatához sokat tettek hozzá a Melian által hozott képek és az, hogy közben is, a végén meg különösen interaktívvá vált a klub, és minden felmerült kérdést meg tudtunk beszélni.

A félév utolsó alkalma még előttünk van most, amikor e sorokat írjuk. Június végére még egy évadzáró társaspartit tervezünk, aztán a nyári pihenő után szeptemberben a tavalyi nagy sikerű vízitúra után megint ellátogatunk a Szigetközi Tünde Királyságba, hogy újabb részeket fedezhessünk fel a szigetközi Duna-ágak zegzugaiból. Most már rendszeresen érkeznek barátaink Révkomáromból, de immár Szombathelyről is, öröm látni, hogy bővül a klub! Ha Győrben vagy a környéken élsz vagy tanulsz, és még nem hallottál rólunk, a Facebookon megtalálod a Tolkien Klub Győr oldalát, szeretettel várunk őszi programjainkra!

A TENGERÉSZ, A TENGER MEG AZ ASSZONY

Írta: Pálfi Botond (Tindómé)

Az alábbi szöveg az idei Tolkien Napon tartott előadásom kibővített és továbbgondolt verziója – az Aldarion és Erendis most már nem csupán bemutatni igyekszem, hanem főképpen értelmezni és Tolkien életén belüli kontextusba helyezni.

Aldarion és Erendis története felett könnyű átsiklani – az alig felszáz oldalas szöveg a *Befejezetlen regék* (BR) közepére, sokkal izgalmasabb címek közé van elrejtve. Az ember teljes joggal hiheti azt, hogy ez is egyike lesz azoknak a keserédes műveknek, amelyekből Tolkiennál nem egy akad: ahol az ifjú szerelmespár együtt birkózik meg az őket körülvevő világ nehézségeivel. Ezek a *Leithian*-énektől az *Amroth* és *Nimrodelen* át *Aragorn* és *Arwen* históriájáig mind szívbe markoló és gyönyörű művek – de az *Aldarion* és *Erendis* más. Itt egy mélységesen emberi történet bontakozik ki, ahol nincsen jó és rossz, ahol mindenki hibázik, és ahol az áldozatok nem hozzák el a megváltást. Úgy gondolom, az *Aldarion* és *Erendis* a legendárium világnézetében egyedülálló, méltatlanul keveset emlegetett műve.

A nagy szerelem patológiája

Erről az egyediségről már a szerelmesek egymásra találásának módja is nagyban árulkodik. A narratíva ugyan az oly sok Tolkien-műben jelenlévő, eukatasztrófának is beillő hirtelen találkozással kezdődik, de meglepő módon ez a találkozás nem Aldarion és Erendis, hanem Aldarion és a Tenger között történik. Tolkien egyértelműen fogalmaz: „*Aldarion szerelmes lett a Nagy Tengerbe, és arra vágyott, hogy magányos hajóján szántsza a parttalan hullámokat [...]. És ez a vágy, ez a szerelem mindhalálig elkísérte.*” (BR, 298. o.) Ennek megfelelően a műben állandó a Tenger csábítása, valamint Aldarion és a Tenger szinte töretlen szerelme. Ezzel ellentétben az Erendisszel való találkozás nem is lehetne kevésbé katartikus: Erendis egy ünnepségen pillantja meg a mellette ellovagoló „szépséges és délceg” Aldariont, aki „úgy megigézte, hogy másra jóformán oda sem figyelt” (300. o.). Hat évre van szükség ahhoz, hogy Aldarion egyáltalán megpillantsa, és megérezze, „micsoda erő lakozik a tetszetős külső mögött”. A trónörökös ekkor elejtett kétértelmű bókja pecsételi meg a még fiatal Erendis sorsát: „ettől kezdve szívének minden szegletét Aldarion töltötte ki, ha reményt nem táplált is” (301. o.).

Az ötven oldalon mindössze két olyan rövid rész akad, amely a tündérmesék lapjaira tartozik: az egyik ilyen a szerelmesek második „első találkozása”, amikor Aldarion – Beren és Lúthien történetét felidézve módon – Andustar idilli erdeiben pillantja meg Erendist; a másik pedig a házasságkötésük ideje. A két részlet összesen egy oldalt

foglal el a műből, és bár a hangvétel egyáltalán nem változik, Tolkien még az udvarlás és a jegyesség pillanataiban is visszarántja az olvasót egy, a nála megszokottnál tökéletlenebb és emberibb történetbe. Fontos észrevenni, hogy van egy közös vonás a tündérmesei pillanatokban: Aldarion mindkétszer hosszú vándorútról tér vissza, az első alkalommal tizennégy év után, ami alatt már ő is megcsömörlött első szerelmétől, a Tengertől. Ez is azt emeli ki, hogy a férfi előbbre valónak tartja a hajózást Erendisnél, és láthatóvá teszi a személyes ellentétet Erendis és a Tenger között.

Aldarion és Erendis konfliktusát könnyű valamiféle kozmikus szembenállásként, Szárazföld és Tenger harcaként értelmezni. Ahogy Richard Mathews írja a *Mythlore*-ban megjelent cikkében: „*Ezeket a karaktereket, bár erősen vonzódnak egymáshoz, egyszerre korlátozzák azok az érzelmi határok, amelyeket a tenger és a szárazföld, és amelyeket az egymás iránti szerelmük jelöl ki.*” Szerintem ez az interpretáció szükségtelenül leegyszerűsíti a kapcsolatot. Valós szembenállás csak Erendis és a Tenger között van, hiszen Aldarion az erdőket eszköznek tekinti. Több részlet is beszél arról, hogy Aldarion számára mindig a Tenger lesz az első: a legfontosabb, amelyben Erendis a király tiltása ellenére oiolairé-ágot visz Aldarion hajójára, ezzel lehetővé téve, hogy a herceg elhajózzon – vagyis a Tengerral töltsön időt. Erendis nem csupán irtózik a Tengertől, hanem féltékenységében meggyűlöli: „*Uinen énnekem nem anyám, hanem ellenségem!*” (BR, 309. o.) Akad még egy, a Tenger és Szárazföld harcának toposzához hasonló interpretáció: az Elestirnének, csillaghomlokú úrnőnek is nevezett Erendis értelmezhető a csillag alakú, Csillagelvének hívott Númenor szimbólumaként is – hiszen mindketten uralni akarták azt a Tengert, aminek a mélyén végezték.

Aldarion és Erendis konfliktusa másutt is megjelenik kettejük világnézetében: „Aldarion mindig a messzi jövőbe nézett, maga előtt látta a kort, midőn a népnek tágasabb tér és nagyobb jómód kell majd” (BR, 324. o.) – Aldarion a világot nem önmaga szépségeért csodálja, hanem mindenben eszközt lát. Ezzel szemben Erendis a jelennek él: „bármilyen nagyok is az adanok, [...] ők is csak halandók; még gondolatban sem költözhetünk át a jövőbe, hacsak nem akarjuk feláldozni a jelenünket holmi magunk szötte ábrándkép kedvéért” (312. o.), és Aldarionnal ellentétben önmagáért szereti Númenort, más pedig nem érdekli: „én

a númenori erdőknek ajándékoztam szívemet, és más erdők után nem epedem” (318. o.).

Mindezek a konfliktusok azonban kettejük személyiségének köszönhetően élesednek ki igazán. Aldarion szabadságvágya – főleg fiatalon – nem ismer határokat, számára a legrosszabb büntetés az, ha keretek közé szorítják: „Ha másként nem lehet, útra kelek áldás és faág nélkül is.” (BR, 304. o.) Emellé társul a herceg makacssága, amely valószínűleg Almarian királyné elkényeztető nevelésének eredménye: nem egyszer fordul elő olyan, hogy minél inkább akarja Tar-Meneldur valamire rábeszélni fiát, az annál kevésbé engedelmeskedik. Ez a személyiség teszi lehetővé, hogy céljait szinte vallásos áhítattal üldözze. Ahogy Erendis anyja, Núneth megfogalmazta: „valami belső hevület, valamilyen álom űzi-hajtja őt” (324. o.). Férjéhez hasonlóan Erendis is igen önféjű, véleményéhez az utolsóig kitartóan ragaszkodik. Kettejük makacosságának következtében kapcsolatuk a büszkeség párbajává válik, ahol az önérzet fontosabb a kompromisszumnál. Aldarion „természete [...] sokkal büszkébb, mint apjáié, és egyre inkább hajlott az önféjűsége” (295. o.), Erendis pedig „úgy gondolta: ha ő nem győzi le teljesen és feltétel nélkül a Tengert meg a hajókat, akkor azok mérnek órá örökös és jóvátehetetlen vereséget” (308. o.). Fontos észrevenni azt is, hogy önféjűségük következményeként sok esetben irracionalitás, hirtelen érzelmek és indulatok vezérlik a kapcsolatot.

Érdekes, hogy a műben a büszkeség érzelme az, ami az egyértelműen morális döntéseket megkülönbözteti az amorálisaktól. Minden alkalom, amikor Aldarion és Erendis konfliktusa súlyosbodik, a büszkeség következménye, a deeszkalációt pedig az önbecsülés feladása kíséri. Ennek talán legjobb példája Tar-Meneldur lemondása fia javára: az abszolút férfiúi erény kinyilvánítása ez, amitől még a haragvó Aldarion is lenyugszik, és békülésre kényszerül.

Aldarion és Erendis jellemének inkompatibilitását kettejük talán legösszintébb beszélgetése illusztrálja igazán: Erendis „Én nem osztozom a férjemen Uinen úrnővel! [...] Uinen kedvéért készséggel kivágnál akár egy egész erdőt is.” kifakadására Aldarion a maximalizmusról és a megértés hiányáról árulkodó „mutass rá bármelyik fára, amelyik kedves szívednek, és állni fog, amíg csak el nem szárad” választ adja (BR, 310. o.).

Aldarion és Erendis házassága minden problémájuk ellenére nem volt egyértelműen kudarcra ítélve. Tolkien legendáriumában visszatérő elem az akár beláthatatlan nehézségekkel szembesülő, kalandja során pedig megérvő

Kép: Narwen [TLV 2022/2023]

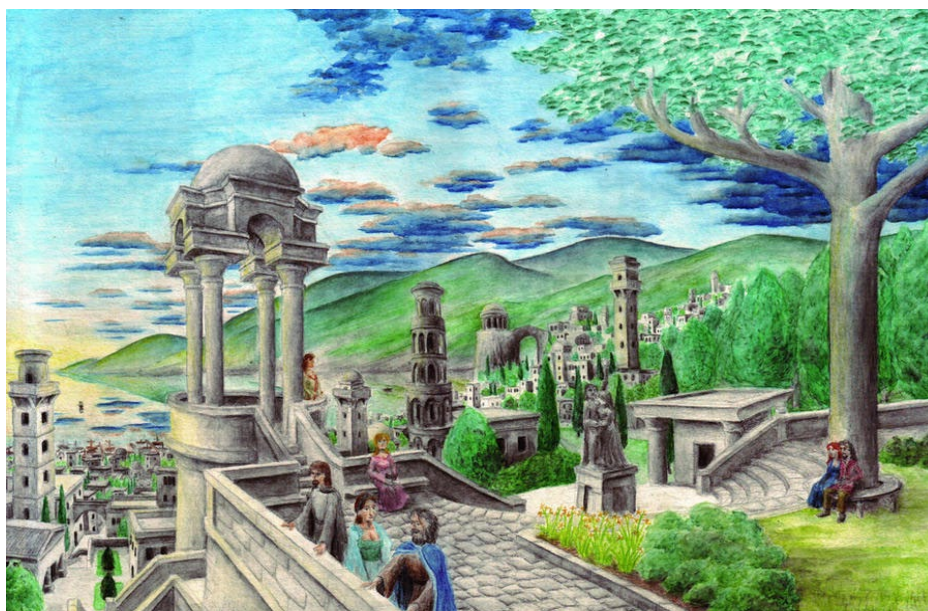
karakter. Gimli Lórien iránti megvetése Galadriellel való találkozásakor csodálatba fordult. Boromir csak botlásának felismerésével vált igazán nagygyá, hiszen ez tette lehetővé, hogy Trufa és Pippin hősiek védelmével megváltta magát. Az ő példákhoz hasonlóan Tolkiennél nem volna idegen az, ha Aldarion és Erendis megtalálták volna a közös hangot kapcsolatukban. A kibékülés nagyobbá és erősebbé tette volna őket, mint ha eleve nem is lett volna köztük konfliktus. Ezt a hozzáállást tükrözi Tolkien Michael fiának írott levele: „Majdnem minden házasság, még a boldogok is, egy hiba abban az értelemben, hogy szinte bizonyosan (egy tökéletesebb világban, vagy több odafigyeléssel akár ebben a tökéletlenben is) mindkét partner találhatott volna megfelelőbb társat. De az igazi »lelki társ« az, akivel ténylegesen összeházasodtál.” (Letters, 43. levél, 51. o.)

Aldarion és Erendis kapcsolatának egészsége nem csak kettejükre lett volna jó hatással. Tolkien munkáiban visszatérő motívum, hogy a királyságok egészsége összefügg az őket vezető uralkodói házaspár harmóniájával. Manwë és Varda Valinorja, Thingol és Melian Doriathja, Bombadil Toma és Aranymag Öregerdője vagy Aragorn és Arwen Gondorja példák olyan aranykorokra, amelyeket a királyi pár boldogsága fémjelezett. A rossz uralkodói kapcsolatok dekadens vagy elbukó birodalmakkal járnak együtt: Ar-Pharazôn és Tar-Míriel kényszerházassága Númenor végromlását előzi meg, Tarannon Falastur és Berúthiel frigye pedig Gondor dekadenciájának kezdetét jelzi. Földhözragadtabb értelmezésben Aldarion és Erendis jó házassága azért hatott volna kedvezően Númenorra, mert Erendis több befolyást tudott volna gyakorolni férjére az erdők védelmében és más, szívének kedves ügyekben. Kapcsolatuk megszakadásával Erendis eldobja a lehetőséget arra, hogy pozitív hatással legyen szeretett országára.

Két részlet árulkodik arról, hogy a megannyi konfliktus ellenére miért vonzódik egymáshoz Aldarion és Erendis. Ahogy Núneth rámutat: „*De hát Erendis, te szereted ezt a férfit... S Aldarion nagy ember, hogy a rangját ne is említsem!*” (BR, 311. o.) Mindkettejük legfontosabb vonásai a hajthatatlanság, a saját vágyaikhoz való törhetetlen ragaszkodás, és a megalkuvás hiánya. Ez az, ami nagy emberré tette Aldariont, emiatt vette észre a herceg a lányt, ezért tartott ki Erendis reménytelen szerelme mellett olyan sokáig, és emiatt – mert Aldarion a párjában is olyat keresett, mint amilyen a Tenger – esett az ő választása Erendisre. De nem szabad elfelejteni azt sem, hogy Erendis először Aldarion szépségét és délcegségét vette észre, mint ahogy a hercegnek is a tetszetős külső tűnt fel először. Bár Tolkien szerelmes történeteinek visszatérő eleme a gyönyörű (és általában felesége, Edith tulajdonosságait felvonultató) nő és a komor, daliás férfi, az Aldarion és Erendisben ennél többről van szó. Bár úgy tűnhet, hogy Tolkien mitológiájában a szex és a libidó tabunak számítanak, valójában, ha szinte észrevehetetlenül is, de nagyon következetesen, Tolkien katolikus nézeteivel összhangban részei Középfölde világának. A szerelmesek közti vonzalom ebből a szemszögből vizsgálva igen aszimmetrikus képet ad. Erendis éveken át kívánja a szép, szőke Aldariont, olyannyira, hogy a herceg álmképe irányítja cselekedeteit. Tolkien erről így ír Michaelnek: „*A szexuális készítés [...] hatására a nők megértők és elfogadók lesznek, vagy legalábbis különösen vágyódnak arra (vagy annak látszatára), hogy azok legyenek; és készek arra, hogy elmerüljenek a választott fiatalembert érdeklő témákban, a közösségeitől a vallásáig. Ezt nem feltétlenül a megtévesztés szándékával teszik, pusztán ösztönből: a szolgálatkész,*

segítő ösztön vezeti őket, amelyet nagylelkűen fűt a vágyakozás és a forróvérű fiatalság.” (Letters, 43. levél, 49. o.) Ezzel szemben Aldarion alig vágyik megházasodni; életműve annyira lefoglalja, szexuális beteljesülése olyannyira nem érdekli, hogy a klasszikus motívum megfordul, és hatalmi pozícióban lévő apjának kell a házasság felé noszogatnia őt: „*Csodálkozom rajtad, miképpen türtőztetheted magad ily hosszú ideig.*” (BR, 315. o.) Erendis több rossz döntését a történetben megjelenő testiség teszi érthetővé. Ez teljesen összhangban van Tolkien szexről alkotott véleményével: „*A gonosz végtelenül ravasz, és a szex a legkedveltebb eszköze.*” (Letters, 43. levél, 48. o.) Erendis eldaktól kapott nászajándéka, a madárpár is a házastársak közti szex szimbóluma: pontosan az esküvőtől a szakításig ülnek a hálószoba ablakában. Az Aldarion és Erendis közti konfliktus kibontakozásának fontos eleme a szex ritkábbá válása: „*Mostanában egyre többször és egyre tovább maradt hidegen az ágyam.*” (BR, 326. o.) Ennek megfelelően végső összeveszésükkor Erendis a vendégszobát készíti elő férjének, mondván, ha fázik, hozasson magának fát a tűzre.

A kapcsolat fontos eleme az is, hogy a legtöbb tolkieni szerelmes történethez hasonlóan az ő házasságuk, ha nem is különböző fajok, de különböző élethosszú családok között kötött; hiszen az Elros házából való Aldarion Erendis élettartamának majdnem kétszeresére számíthatott. Elsőre ez nem tűnik nagy akadálnak, hiszen a mitológiában már előttük is két olyan pár szerepel, akik gond nélkül elbántak ezzel a problémával, ám ahogy Tar-Meneldur rámutat, Aldarion kettejük életidejének különbsége ellenére nem fordít elég figyelmet Erendisre annak fiatalságában: „*nem becsüldöd eléggé a kegyet, amely osztály-*

részedül jutott. Erendis éveit gyorsabban fogyatkoznak, az ő reményeinek szűkösebb tér jutott. Ő nem Elros nemzetségéből ered, és sok éve már, hogy szerelmével megajándékozott.” (BR, 317. o.)

Szakításukkor is ez a kérdés az, ami felszínre kerül, bizonyossá téve, hogy a pár nem képes megbirkózni a végzetes mély konfliktusok jelentette kihívásokkal. Aldarion többre becsüli nagy álmait, mint Erendis életét: „*Van még idő, amiből áldozhatsz a lelkem legmélyén parázsló vágyak. Két évet kérek csupán, nem többet!*” Erendis végső elkeseredettségében még aduját, a fiúörökös hiányát is felveti: „*az évek nem irgalmaznak [...]. Ifjúságom elszáll,*

Kép: Matěj Čadil [deviantart.com/matejcadil]

és hol vannak a gyermekeim, hol az utódod?” (BR, 326. o.) Abból, hogy Aldariont ez sem hatotta meg, látható: számára mindörökké a Tenger és a Középföldén végzett munkája az első, fontosabb, mint családja: „sok a tennivaló, és ha nem vagyok ott, minden a visszájára fordul. [...] Azt, ami itt vár, reményeim szerint még jóvátehetem.” (332. o.)

A szerelem ára

Aldarion és Erendis történetének a szakítást követő részéből kirajzolódik, milyen fontosnak is tekintette Tolkien a kapcsolatok egészségét egy emberéletre nézve. Aldarion és Erendis egyaránt rosszul élte meg házasságuk tönkremenetét, de a legjobban a lányuk, Ancalimé sérült benne.

Szakításukat egyértelműen Erendis viselte rosszabbul. Élete addigi százhat évéből hetvenhetet Aldarionra áldozott, előbb csak reménytelen szerelemben, utóbb pedig már azzal a meggyőződéssel, hogy ő lesz az, aki megzabolazza a nyughatatlan herceget. Mégis, Erendis makacsságában és büszkeségében nem volt hajlandó észrevenni a kettejük közti különbségeket. Ez az elképzelés is rímelt a Michaelnek írott levélben foglaltakra: „Ha van is bármilyen tévedésük [a nőknek], az az, hogy meg tudják változtatni a férfiakat. Magukhoz vesznek valakit, tudván, hogy semmirekellő, és még akkor is tovább szeretik őt, mikor a megváltoztatásának kísérlete elbukik.” (Letters, 43. levél, 50. o.) Erendis kezdeményezte azt a háborút maga és Aldarion között, amelynek tétjévé Ancalimé vált: „elhatározta, hogy beoltja leányát mindama keserűséggel, amely őbenne élt a férfiak iránt” (BR, 327. o.). Önérzetes döntése, hogy teljesen kivonul Aldarion életéből, még a férfi szerint is hibásnak mutatkozott: „Akármekkora gyűlölet vagy bosszúvágó fűti is, rossz utat választott. [...] Inkább dacolna velem, inkább szégyenítene meg egy szépséges királyasszony, semhogy szabadon uralkodjam, mialatt Elestirné úrnő mindenkitől elfeledve süllyed a maga szötte alkonyatba.” (349. o.) Erendis leánya felnőttét követően végleg egyedül maradt: „Ancalimé nem törődött vele, s megöregedvén, keserves magányában ismét elfogta a vágy Aldarion után.” (361. o.)

Aldariont kevésbé viselték meg a történetek, szabadságvágya erősebbnek bizonyult szerelménél: „Én szeretem ezt az asszonyt, ha nem szeretném, nem fájna ennyire, amit tett. [...] Elhagyom ezt a rossz varázslattal megvert, hiú ábrándokban tetszelgő szigetet, ahol a nők a maguk arcátlanóságában elvárnák, hogy a férfi a porban csússzon előttük.” (BR, 344–345. o.)

Érdekes, ahogy Aldarion és Erendis egymás cselekedeteit értelmezik. Aldarion úgy véli, Erendis túlzott büszkesége egoizmusból fakad: „Ő nem szeret engem, se mást.

Önmagát szereti. Númenor csak a foglalatja ennek az érzésnek, nekem pedig az idomított eb szerepét szánna.” (BR, 345. o.) Ezzel ellenben Erendis a férfiak éretlenségének tudja be Aldarion makacsságát: „Mindent a maguk céljaira fordítanak: [...] a gyerekek csak arra jók nekik, hogy szórakozzanak velük, ha éppen nincs más dolguk; de éppígy megtenné a kutyájuk kölyke is.” (352–353. o.) Ügyes írói fogás, ahogy az elbeszélésben csak ebben a két mondatban megjelenő kutyamotívum azonos súlyt kölcsönöz kettejük véleményének.

Érdekesség, hogy Aldarion és Erendis sorsa szakításuk után egybevágt a Michaelnek írott levélben tett kijelentéssel: „A férfinak életműve van, karrierje (és férfi barátai), melyek mind túl tudják (és fogják, ha van egy kis bátorsága) élni a »szerelem« hajótörését. Az ifjú hölgy, még ha »pénzügyileg független« is, [...] szinte azonnal kelengyére gondol, és közös otthonról kezd álmodozni. Ha valóban szerelmes lesz, az ő hajótörése tényleg a sziklákon érhet véget.” (Letters, 43. levél, 50. o.)

Ancalimé jellemét megvizsgálva feltűnik, hogy Tolkien tisztában volt a lelki egészség törékenységével, azzal, hogy az elhibázott emberi kapcsolatok mennyire könnyen tovább tudnak terjedni. Ancalimé szüleitől azok legrosszabb tulajdonságait örökölvén „örömét lelte benne, hogy ő legyen a díj, amelyért anyja és apja vetélkedik”. Erendis keserűségén, makacsságán és apja arroganciáján túl komoly traumák is örökrészévé váltak: „szíve legmélyén, már-már elhomályosulva, mégis elevenen élt az emlék: milyen határozottan fejtette le ölelő karját Aldarion”. (BR, 354. o.) Mindez képtelenné tette őt a tőle a trón örököséként elvárt házasság boldog megélésére; felnőve legfőbb motivációjává mások bosszantása vált. Ennek fényes példája, hogy csakis azért megy férjhez, hogy meghiúsítsa unokatestvére reményeit a trónralépésre. Az Ancalimé által elszenvedett traumák nemcsak őt kísértették: fiát és férjét erővel távol tartotta egymástól, leányunokáinak pedig megtiltotta, hogy férjhez menjenek választottjaikhoz. Aldarion és Erendis tönkrement kapcsolata összesen tehát négy generációnyi sebesülést okozott a királyi családban. Sőt mi több: Ancalimé – a megfogalmazásból ítélve inkább provokatív természete miatt, mintsem meggyőződésből – „sutba dobta apja minden uralkodói elképzelését, és nem küldött több segítséget Gil-galadnak” (361. o.), ami feltehetően súlyosan hátráltatta a Sauron elleni harcot.

A történelmi távlatok

Az Aldarion és Erendis Tolkienhoz méltó módon nemcsak szépen simul a legendárium által biztosított háttérbe,

hanem segít kirajzolni a másodkor történelmét jellemző lassú folyamatokat. Az elbeszélés legnagyobb fordulata az a pillanat, amikor betekintést nyerünk Aldarion távolmaradásának okaiba. Tolkien roppant ügyesen, rengeteg elejtett mondattal jeleníti meg azt, hogy Númenor mennyire komolytalannak tekinti Középföldét és a herceg ott végzett munkáját. Tar-Meneldur „még meghallgatni sem kívánta fia utazásainak történetét” (BR, 299. o.), mondván: „*Kalmárok és kincskereskedők útját járod te, nem azt, amelyik a trón örököséhez illik.*” (302. o.) Gil-galad levele szerint Aldarion sem volt tisztában a helyzet súlyosságával. Az olvasó számára azonban gyorsan egyértelművé válik, hogy Aldarion a sűrűsödő Homállal és Sauron növekvő hatalmával harcol Középföldén.

Ha Tar-Aldariont az európai történetírásnak kellene megítélnie, minden bizonnyal a legnagyobb királyok között emlegetnénk őt, mert meghallotta az idők szavát. Atyjával szembeállítva különösen látványos a kettejük közötti különbség. Tar-Meneldur az archetipikus odaadó, jószágos és bölcs király képét jeleníti meg, mégis, Gil-galad levelével szembeesülve első komoly döntéshelyzetében elbukik. Monológjában tökéletesen megfogalmazza, milyen teher nyomja a király vállát: „*Adjunk gyilkos vasat a mohó kapitányok kezébe, tudván tudva, hogy őket csak a hódítás érdekli, és dicsőségüket a lemészároltak számával mérik, Erunak pedig legfeljebb azt mondják majd: az a fő, hogy ellenségeid is köztük voltak!*” (BR, 342. o.) Tar-Meneldur uralkodóhoz méltatlan módon képtelen meghozni egy fontos döntést, ellentétben Tar-Aldarionnal, aki egész életében egy olyan, végső soron imperialista álmodozó, aki együtt járt Númenor hatalmának kiterjesztésével: „mindegyre Númenor majdani dicsőségéről, királyai egyre gyarapodó hatalmáról álmodozott” (324. o.). Tar-Aldarion munkája a későbbiekben elengedhetetlennek bizonyult: „ő alapozta meg azt, amit a Sauronnal vívott első háborúban Tar-Minastir bevégezett, és ha ő nincs, a númenori hajóhadak – mint azt ő maga előre látta – soha nem csaphattak volna le a kellő időben a megfelelő helyen.” (351. o.) A tény, hogy Aldarion nagysága nem csupán előrelátásának következménye, hanem szerencsés

egybeesés a Tenger iránti szerelmével, történészi szemmel nézve mit sem von le érdemeiből. Sauron elleni harca pedig (amelynek dicséretét Gil-galad levelében hosszan zengi) valamelyest még mentesítheti is őt házasságának tönkretétele alól. Hiszen ki vádolná Húrin Thaliont azért, hogy odahagyta családját a Nirnaeth Arnoediadba menet?

Az elbeszélés nemcsak a nagy királyok feladatainak kérdésével, hanem az Ajándék fogalmával is részletesen foglalkozik, ezzel a bűnbeesés motívumát hordozva magában. Erendis és Tar-Meneldur Númenort egy olyan paradicsomi állapotnak tekintik, amit „önmagáért kell szeretni” (BR, 312. o.). Ennek megfelelően az Ajándékföld számukra egy korlát is: „Númenornak lettünk gazdái, nem a világnak” (341. o.). Ez teljesen ellentétes a szabadságra vágyó Aldarion felfogásával, aki nem elégszik meg a jelenkor paradicsomi állapotával, hanem „a nép eljövendő reménységével” is gondol. Igen jó érveket sorakoztat fel saját álláspontja mellett: „*Mi haszna a hajóinkat óvó kegynek, ha semmilyen új part felé nem törhetnek, és nem deríthetik fel az ismeretlent?*” (303. o.) „*Az ajándék nem arra való, hogy haszontalan hagyják heverni.*” (312. o.)

Kép: Matěj Čadil [deviantart.com/matejcadil]

Aldarion és Erendis története tökéletesen illeszkedik Númenor romlásának ívébe is. Korántsem tekinthető fordulópontnak, de sok apró részletében feltűnnek a romlás gyökerei: Aldarion útjai „a nyugtalanság magvait hintik el, és felébresztik Númenor lakóiban a más országok iránti vágyat” (BR, 299. o.), maga Aldarion a királyok „gyarapodó hatalmáról” álmodozik (324. o.), és Tar-Ancalimë személyében megismerhetjük az első olyan númenori uralkodót is, akivel valami nagyon nincsen rendjén.

Bár a mű a másodkor harmada táján játszódik, nemcsak Númenor romlását, hanem már a Világ változásának kezdetét és az Emberek Korának eljövételét is kiolvashatjuk belőle. Középfölde kronológiája szerint az Aldarion és Erendis az első olyan történet, amiben a szereplők ambícióinak a Világ szabályai szabják a korlátokat: ilyen az Erendist szorító, fogyatkozó idő, a történelem Aldariont űző szava, a kettejük kapcsolatát tönkretevő vad érzelmek

vagy a Númenor szigetét távolról fenyegető ökológiai katasztrófa, az erdők irtása. Középfölde régebbi koraiban a Gonosz jelentette a végső határt, ám a Homálnak híján levő Númenorban egy pillanatra feltűnik, hogy milyennek is látja Tolkien saját mitológiáján keresztül az emberek korát.

A feminista Erendis

Az *Aldarion és Erendis* részletesen tárgyalja a nemek társadalmi szerepeinek kérdését, ahogy arra már a mű alcíme, *A tengerész asszonya* is rámutat. Míg Aldarionnak a tolkien ideál, a hős hajós, felfedező és nagy király szerepe jut, Erendis a tengerészfeleségek életébe kényszerül. A karakterek maguk is megfogalmazzák véleményüket társadalmi szerepeikkel kapcsolatban. Míg Aldarion bosszúságát fejezi ki az őt visszatartani akaró családtagjaival szemben, a csalódott Erendis képében – Tolkien műveiben egyedülálló módon – a patriarchális társadalom egészével szembeszegülő karakter jelenik meg: „*A númenori férfiak féltündék. Megtéveszti őket, hogy hosszú élet jut osztályrészükül, játszadozásukat nagy ügyvé dagasztják, a nagy ügyeket pedig játékká silányítják. Mindent a maguk céljaira fordítanak: a nők elégsétek ki testük vágyait, vagy ha szépek, hát ékesítsék asztalukat és házu- kat. [...] Ha majd ráunnak a nyugalomra és a békében űzött játékaikra, hamarosan visszatérnek az ő igazi nagy játékuhoz: a gyilkoláshoz meg a háborúhoz.*” Az általa Ancalimének adott tanácsok is a patriarchális társadalommal való harcra szólítják fel a lányt: „*Nem kell, hogy mindezt tétlenül elviseljük. [...] Mi is a nagyok leszármazottai vagyunk, és megvan a magunk akarata, a magunk bátorsága. Ezért hát ne hagyd, Ancalimé, hogy megtörjenek.*” (BR, 352–353. o.)

Hogy mi volt Tolkien motivációja egy, a mitológiájának világnézetétől ennyire eltérő mű megírása mögött, csak találgatni lehet. Mégis azt gondolom, hogy fontos röviden megvizsgálni John Ronald és Edith Tolkien kapcsolatát Aldarion és Erendis házasságának szemszögéből, mert – bár alapvető különbségek is vannak – több párhuzamot is lehet vonni a kettő között. Életük során Tolkien és Edith is rengeteg áldozatot hoztak kapcsolatukért, mégis, véleményem szerint részben koruk elvárásai, részben kettejük sajátosságai miatt Edithnek kellett többről lemondania: házasságáért zongorakarrierjét, anglikán vallását és az őt nevelő C. H. Jessop családját is hátra kellett hagynia. John Ronald igen sokat dolgozott, hogy el tudja tartani családját, de Edith szociálisan elszigetelődötté vált: már első fiuk születése idején is csak egyetlen barátja volt mellette. Oxfordban Edith magányosnak

érezte magát, nem talált barátokra, lassan még a katolikus misék látogatását is abbahagyta – John Ronalddal ellentétben, aki sok munkája mellett is élvezte az akadémiai életet. Bár Tolkien igyekezett a háztartást vezető Edithre is időt szakítani, rendszeresen eljárt sörözni például az Inklings társasággal, ismert íróvá válva az évek folyamán.

Az *Aldarion és Erendis* 1965 környékén készült (ahogy az a Dick Plotznak írott 276. levélből kiderül). Ekkor Tolkien már öt éve visszavonult akadémiai munkájától, és hirtelen annyi ideje volt együtt a feleségével, amennyi még soha. Nem kétséges, hogy ezen évek alatt Tolkien számára egy olyan perspektíva tárult fel, ami láthatóvá tette számára házasságuk korábbi aszimmetriáját. Ezt alátámasztja az a tény is, hogy később Edith kérésére költöztek Bournemouthba. Két, a házasságban jelen lévő motívum – hogy a feleség több nagy áldozatot hoz a kapcsolatért a férfinál, valamint hogy a férfi (családjának eltartásán túl) szenvedélyét űzi, életművén dolgozik, míg az asszony a ház körüli munkáit végzi – megjelenik Aldarion és Erendis történetében is.

Erendis két mondata teremt kapcsolatot az *Aldarion és Erendis*ben kifejezett feminista gondolatok és a Tolkien házassága között: „*Mert Númenort a férfiak teremtették: azok a hajdani hősök, akikről annyi ének szól. Az asszonyaikról bezzeg ritkábban hallunk, s akkor is csak annyit, hogy keservesen siratták elesett embereiket.*” (BR, 353. o.) Elképzelhető, hogy az idősebb Tolkien önkritikája is megjelenik ezekben a szavakban; hogy nyugdíjba vonulván Edithszel töltött ideje alatt a műveiben megjelenő nemi szerepek újraértelmezésére tett kísérletének eredménye a feminista Erendis.

Források:

- Carpenter, Humphrey: *J. R. R. Tolkien élete: Az ember a mű mögött.* Ciceró, Budapest, 2001.
- Carpenter, Humphrey (szerk.): *The Letters of J.R.R. Tolkien.* HarperCollins, London, 2006.
- Fitzsimmons, Phillip: *Tales of Anti-Heroes in the Work of J.R.R. Tolkien. Mythlore* 34. évf. 1. szám (2015. október)
Elérés: <https://dc.swosu.edu/mythlore/vol34/iss1/6/>
- Mathews, Richard: *The Edges of Reality in Tolkien's Tale of Aldarion and Erendis. Mythlore* 18. évf. 3. szám (1992. július)
Elérés: <https://dc.swosu.edu/mythlore/vol18/iss3/3/>
- Rosenthal, Ty: *Warm beds are good: sex and libido in Tolkien's writing. Mallorn* 42. sz. (2004. augusztus) Elérés: <https://journals.tolkienociety.org/mallorn/article/view/124/118>
- Tolkien, J. R. R.: *Befejezetlen regék Númenorról és Középföldéről.* Európa, Budapest, 2014.

SZÖVETSÉG ÉS BARÁTSÁG TOLKIEN VILÁGÁBAN

Írta: Martina Juričková

Fordította: Bartók Nagy Tamás (Toma)

A fellowship (szövetség) szó, függetlenül modern tudományos és vallási jelentéseitől, minden definíciójában bizonyos fokú barátságot feltételez. Miért ezen a néven emlegetjük legtöbbször a Gyűrűt kísérő csapatot, amelyet addig részben egymást nem ismerő, sőt egymással ellenséges résztvevőkből állított össze Elrond? Milyen kifejezéseket használ még Tolkien erre a társaságra, és mi ezeknek a szavaknak a jelentése, eredete? Ezt vizsgálja ezen – eredetileg a Fellowship & Fairy dust (Szövetség és Tündérpor) oldalon közzétett – írásában Martina Juričková, a tavalyi budapesti VI. Tolkien Konferencia egyik előadója.

A barátság bizonyos fokig Tolkien minden írásában jelen van, de sehol sem olyan elevenen és erősen, mint A Gyűrűk Urában. A Gyűrűháborúban betöltött fontosságát mi sem jelzi jobban, mint az első kötet alcíme: A Gyűrű Szövetsége. Ne feledjük, hogy egy cím általában az író és szerkesztője vagy kiadója közötti vita eredménye, amelyben a kiadó véleménye nyom többet a latban, mert ő jobban tudja, mi vonzza az olvasókat. Tehát a „szövetség” szó választása nem feltétlenül azt jelzi, mekkora szerepet játszik a barátság Tolkien képzeletbeli Középföldéjén, de ismerve Tolkien írói gondosságát, valószínűleg jó okkal fogadta el a javasolt alcímet.

Annyi bizonyos, hogy a megfelelő alcímek kiválasztása a három kötethez hosszas, mintegy fél éven át húzódo egyeztetést igényelt Tolkien, valamint kiadója és barátja, Rayner Unwin között, amit Tolkien – Carpenter szerkesztésében megjelent – levelezése is dokumentál (Letters, 136–137. és 139–140. levél, 165–170. o.). A legelső címváltozatok, melyeket Tolkien javasolt – miután kiderült, hogy a mű nem jelenhet meg egyetlen vaskos kötetben –, szorosabban kapcsolódtak a Gyűrűhöz és annak földrajzi mozgásához az út során. Eredetileg hat alcím volt, A Gyűrűk Ura mind a hat könyvének egy-egy, de ezeket később elvetették, mert a kiadó csak kötetenként egyet szeretett volna. Rayner személyes látogatása is kellett hozzá, hogy Tolkien elfogadja a jelenlegi alcímeket. Végül belátta, hogy A Gyűrű Szövetsége megteszi; még illik is ahhoz, hogy a kötet utolsó fejezetének címe A Szövetség felbomlik lett (Letters, 140. levél, 170. o.).

Ami a Szövetség felbomlását illeti, figyelemre méltó tény, hogy társaságról (*company*) a Kilenc Talpassal kapcsolatban 130-nál is többször esik szó a szövegben, míg maga a szövetség (*fellowship*) szó csak kilencszer fordul elő: a fejezet- és kötetcímekben, egyszer a Bevezetőben és háromszor a B Függelékben. És ebből egyszer ugyanabban a mondatban szerepelnek, szinonimaként (LotR, 955. o. / GyU 1405. o.). Ráadásul „a Gyűrű Szövetsége” megnevezés nagybetűkkel csak egyszer szerepel: mikor Aragorn a történet végén búcsút mond barátainak: „Itt ér véget tehát a Gyűrű Szövetsége” (981. o. / 1442. o.).

Miért tetszett Tolkiennak mégis jobban a *fellowship*, mint a *company*, ha egyébként oly ritkán használta azt a szövegben? A válaszhoz e szavak filológiai leírása vihet közelebb. Habár manapság a „társat” jelölő *fellow* és *companion* szavakat gyakran szinonimaként használjuk, jelentésük kisé eltér, és a filológus Tolkien ezzel tisztában volt.

A *companion* az ófrancia *compaignon* szóból ered, és visszavezethető a latin *companiōra*, ami szó szerint azt jelenti: „az, aki megosztja mással a kenyerét”. Az az ember, aki társul szegődik egy másikhoz, akit kísér, akivel közös tevékenységet végez – gyakran csak mintegy véletlenül. A múltban többnyire útítársakra mondták ezt, mint ahogy a *company* (társaság) először útítársak csoportját jelentette, egy közös célért összeállt emberek együttesét vagy általában valahol összegyűlt emberek csoportját, egy kis társulást (*society*) vagy egy katonai egységet, sőt az együvé tartozás érzését (*companionship*) is. Ennek ellenére többnyire olyan típusú kapcsolatot jelölt, amely kevés vagy semmilyen érzelmet, személyes ragaszkodást nem feltételez, mivel általában a szükségszerűség hívja életre, nem a társaságra vágyakozás.

„A Gyűrű Társasága” tehát talán jobban illene a Kilenc Talpasra. Különböző fajokból származó személyek voltak, akik tanácsért mentek Völgyzugolyba. Lehet pusztán véletlen, hogy mind majdnem ugyanakkor érkeztek, amikor nagy horderejű ügyekben kellett dönteni. Amikor először találkoztak, mind makacs előítéleteket tápláltak egymás iránt, amelyeket nem egykönnyen adtak fel. Néhányuk – például a tündék és a törpök – egyenesen gyanakvó, barátságtalan, rosszindulatú, szinte már gyűlölködő volt a korábbi személyes vagy történelmi konfliktusokból kifolyólag. Majd hirtelen egy társaságban találták magukat, egy határozatlan idejű utazáson a halál árnyékában, egy reménytelen, veszélyes és küzdelmes küldetésen, amelyet együtt, egymásra támaszkodva, egymást segítve kellett teljesíteniük. Amikor útnak indultak, semmit sem tudtak útítársaikról, majdnem teljesen idegenek voltak.

A csoport tehát rendelkezett a *company* összes alapvető ismérével, amelyeket a szótárak felsorolnak. Véletlenül összeverődött útítársakként egyetlen közös cél

kötötte össze őket, a Gyűrű elpusztítása. Így azután sok időt töltöttek együtt, és túlélésük, valamint a küldetés teljesítése érdekében össze kellett dolgozniuk. Szó szerint megosztották egymással a kenyerüket és minden élelmet, ahogy azt a *companion* ősi jelentése is sugallja. Ráadásul szemmel láthatóan szervezett csoportot alkottak, amelyben nem voltak egyenlők a tagok által betöltött pozíciók, egyesek fontosabbak voltak a többiekénél, és hamar kiderült, kik a vezetők. És bár nem igazán voltak háborús terveik, közös céljuk szorosan kapcsolódott a háborúhoz, ebben az értelemben tehát a csoport felfogható katonai egységként is. Továbbá, mivel körükben Középfölde minden szabad népe képviseltette magát, egyfajta miniatűr társadalommodell (society) is alkottak.

Kép: Alais [deviantart.com/artalais]

Azonban a csoport maga is változik a történet során: a tagok közti viszonyok mindinkább barátsággá fejlődnek. És itt már nem pusztán társaságot (*company*) alkotnak, helyesebb volna a *fellowship* (szövetség) megnevezés. Ennek gyökere, a *fellow* az óangol *feolaga* szóból származik, az pedig az óészaki *félagira* vezethető vissza, amely a *fé* (pénz) és a *lag* (letesz) szavak összekapcsolásával jelöli azt az embert, „aki pénzt fektet egy közös vállalkozásba”. Ez az eredeti üzleti jelentés később kiterjedt bármilyen partnerre, napjainkra pedig a *companion* és a *comrade* (bajtárs) szinonimájává vált. A legáltalánosabb értelemben minden emberre használatos, még hozzá két jelentésárnyalattal: pozitív jelentésében velünk azonos helyzetben, társadalmi osztályban levő, hozzánk valamiben hasonló, egyenrangú embert jelöl; míg negatív értelemben leereszkedően mutat rá az alacsonyabb rangú, kevésbé fontosnak vagy értékesnek tartott személyre.

Ezek a jelentések azonban aligha lesznek segítségünkre, hogy pontosan meghatározhassuk a Kilenc Talpast mint egységet, és valóságos kapcsolataikat. A *fellow* szó elcsépelet és túl általános, még a *companion*nál is inkább. Tolkien tudta ezt, és ugyanilyen széles körben alkalmazta, jó és rossz

teremtményekre egyaránt. A legjelentősebb különbséget e szavak *-ship* végződésű származékainál találjuk.

A *fellowship* szó jelentésének valamennyi meghatározása – ha most eltekintünk a modern tudományos és vallási szervezetekben való használatától – valamilyen fokú barátságra utal. Úgy is mondhatjuk, a barátság (*friendship*) elengedhetetlen része egy *fellowship* kialakulásának. A *New Shorter Oxford English Dictionary* szerint a *fellowship*: „baráti érzület; a bajtársi szellem; ennek egy esete” (932. o.). Más szótárak ehhez hozzátesszik, hogy „barátok vagy hasonló érdeklődésű, egyenrangú személyek szoros társulása”, akár egy testvériség. Elmondható, hogy a társasághoz (*companionship*) hasonlóan közös érdeklődésen, élményeken és célokon alapul; de mindezeket túl nyújt még valamit: a közelség és meghittség érzését, kölcsönös szeretetet és barátságot. A csoport tagjai közti érintkezésben a tetteket nem pusztán a kötelességtudat, hanem az összetartozás érzése, az útitársakkal való törődés motiválja. Ez már sokkal jobb leírása a Kilenc Talpas közötti kapcsolatoknak.

Nem tudni, pontosan mikor alakult át az egyszerű társaság (*company*) testvéri szövetséggé (*fellowship*), de a Lothlórienben töltött időtől kezdve a csoport már inkább *fellowship*, amelyben a tagok közti baráti kötelékek sokkal erősebbek lettek. Bár mindvégig szabadon kiválhattak volna, mind maradtak – egyesek büszkeségből, mint Boromir, de a legtöbben barátságból. Nem árulhatták el barátjukat a legnagyobb szükség idején.

Hogy miért illik rájuk jobban a *fellowship* megjelölés, az leginkább abban a jelenetben lesz nyilvánvaló, ahol társaságuk felbomlása után Aragornnak döntenie kell: Legolasszal és Gimlivel együtt a Gyűrűhordozót követik-e, vagy pedig a fogságba esett hobbitokat. Ha kötelességtudatára hallgatott volna, akkor Frodó után megy. Ő azonban úgy döntött, hogy az orkokat veszi üldözőbe, azt remélve, hogy így kimentheti barátait a karmaik közül. Nem azért, mintha Frodóval és Samuval kevésbé törődött volna, de őket nem fenyegette közvetlen veszély; ráadásul sikerük az észrevétlenségen múlt, három ilyen erős harcos pedig gyanút keltett volna azon a vidéken, ahová igyekeztek. Így inkább épp a szeretet és a barátság tarthatta vissza Aragorn attól, hogy Frodóval menjen: vagy mert nem tudott volna sokat segíteni neki, vagy mert nem akarta, hogy jelenlétével felhívja rá a figyelmet. Ehelyett az egyértelműen reménytelenebbnek tűnő feladatot választotta: üldözőbe venni az ellenséget, hogy megmentse Trufát és Pippint, akár az élete árán is. Kettejüket a társaság minden tagja nagyon szerette, és olyan kedvesen bántak velük, mintha kisgyermekek lettek volna. Senki sem akarta, hogy bántódásuk essen, inkább biztonságban akarták tudni a hobbitokat, akik viszont emiatt

gyakran érezték magukat haszontalan tehernek, akiket mindig kihagynak a nagy tettekből.

Visszatérve az eredeti kérdésre, hogy miért választotta Tolkien a *fellowship* elnevezést a *company* helyett az első kötet alcímében: a válasz a fentiek fényében már magától értetődik. A *fellowship* nemcsak hogy jobban kifejezi a tagok között kialakult viszonyokat, de a szó pozitív konnotációi és érzelmi töltete révén is vonzóbbá teszi az olvasók számára a könyvet. Így az író és a kiadó egyaránt elégedett lehetett.

Egy másik részlet, amely jelzi, mennyire fontos a barátság Középföldén, az a törpök ősi földalatti városának, Morianának a kapuján olvasható felirat: „*pedo mellon a minno*” (LotR, 305. o. / GyU, 459. o.). Gandalf, az ősi tündenyelvek legjobb ismerője, ezt úgy olvasta, hogy „*Mondd, jó barát, és lépj be.*” (306. o. / 460. o.), azt feltételezve, hogy a *mellon* szó a felirat potenciális olvasójának megszólítása, és a hangsúlyt a mondat első szavára helyezte. Mint később kiderült, a tünde nyelvű feliratban hiányzó központozás révén ez valójában egy rejtvény, amely önnön megoldását is magában foglalja, mivel a helyes olvasat így hangzik: „*Mondd, »jó barát«, és lépj be.*” (308. o. / 463. o.), a kaput nyitó „jó barát” kulcsszóra helyezve a hangsúlyt. Ily módon leírva sok időt és komoly nehézségeket spórolt volna meg hőseinknek, de persze ez a fordulat fontos része a történet feszültségfokozó varázsának.

Ugyanakkor itt is felmerül a kérdés: miért választották jelszónak a „jó barát” kifejezést? Különleges jelentősége volna Középföldén? Ahogy a könyvben is elmagyarázzák, a jelszónak könnyen megjegyezhetőnek és általánosan ismertnek kellett lennie, mivel a kapu a híres törp kovácsműhely bejáratát védte az emberek és a tündék birodalmát összekötő, forgalmas kereskedelmi úton. Békeidőben Moria kapuján sokan áthaladtak, hiszen a Szabad Népek mindhárom faja sűrűn használta. Lehetséges, hogy a jelszót a köztük lévő baráti viszony jelzésére választották.

Úgy tűnik, hogy a kapunak kívül kellett volna rekesztenie minden gonosz teremtményt, például a hegyi orkokat. Nem mintha a Sötét Úr és szolgálói ne tudták volna, mi a barátság, hiszen ő maga is számos népnek, illetve nemzetnek ajánlott barátságot, például a Magányos Hegy törpkirályának, Dáinnak. Azonban a Sötét Úr a Szabad Népektől teljesen eltérően fogta fel és kötötte a barátságokat. Sauron romlott volt, a barátsága pedig tisztességtelen: csak uralomra és a mások feletti hatalomra vágyott. Képtelen volt osztozni vagy segíteni, ezért valódi barátságokat kötni sem volt képes, hiszen épp e kettő a barátság fő jellemzője. Csak színlelni tudta a barátságot a céljai elérése érdekében, de a történetekből kitűnik, hogy azok közül, akiknek valaha

is felajánlotta álbarátságát, később mindenkit elárult, és számukra a következmények mindig katasztrofálisak lettek. Így volt ez a númeroriakkal és az eregioni tündékkal is.

Mi több, Sauron kezdeményezte és szította a barátságatlan viselkedést a neki ellenálló népek között, hogy meggyengítse és könnyebben leigázhatóvá tegye őket. Bevetett módszere volt erre a gyanakvás keltése és a hamis, félrevezető hírek terjesztése világszerte; például ő indította útjára a híresztelést, hogy a rohírok lovakkal fizetnek neki sarcot. Ezért volt különösen fontos, hogy a Szabad Népek megőrizték a barátságot egymás közt, hogy jobban védelmezhesék országukat Sauron szolgálóinak portyázásaival szemben. A nemzetek közti barátságok és szövetségek, bár kifejezetten a háború idején jöttek létre, hosszú távon is hatást gyakoroltak a népek kapcsolataira. Közülük az egyik legfontosabb kétségtelenül az Utolsó Szövetség volt, amely az emberek és a tündék egyesült erejével le tudta győzni a Sötét Urat. Ez az együttműködés soha nem merült feledésbe, és a történetben gyakran idézték fel vagy használták példaként a fajok közti előítéletek lebontására. Emellett voltak kisebb, csak adott területre vagy helyzetre korlátozódó szövetségek is, például a tündék, emberek és törpök szövetsége az Öt Sereg Csatájában (bár ezt inkább a hirtelen szükség, semmint előre megfontolt szándék hívta életre), vagy a baráti segítségnyújtási egyezmények, mint a Gondor és Rohan közötti, melynek gyökerei a még távolabbi múltba nyúltak vissza.

Általánosságban elmondható, hogy *A Gyűrűk Urában* bizonyos szintű barátság elengedhetetlen volt mind az egyének, mind egész népek túléléséhez. Tolkien a saját életében is ezt tapasztalta, és ismerte a barátság valódi értékét. Tudta, hogy az igaz barátságnak varázslatos ereje van, amikor valaki egyedül érzi magát a balsorsban, például mikor ő maga árvaságra jutott, vagy amikor Frodó rádöbrent, milyen veszélyes dolog van a birtokában. Nagyon valószínű, hogy csak a barátság óvta meg Tolkient attól, hogy megőrüljön a lövészárookban, így a barátságnak a műveiben feltáruló jelentősége csöppet sem meglepő. Moria kapujának felirata csupán legtisztább és legnyilvánvalóbb kifejezése ennek az igazságnak.

Jegyzetek

1. A tünde *mellon* szó tökéletes példája annak, hogyan látta Tolkien, a filológus a nyelvalkotás folyamatát. Közismert, hogy Tolkien kitalált nyelvei nem véletlenszerűen lettek megalkotva, és a *mellon* szó tanúsítja, hogy a latin és az ófinn nyelvek nemcsak hangtanilag és nyelvtanilag, de jelentésstanilag is inspirációt jelentettek hozzájuk.

A „jó barát” fordított *mellon* a „szeretet” jelentésű *mel* tőből ered, a tulajdonképpeni jelentése: „az, akit szeretnek”.

Azonban Tolkien nem csak azért ruházta fel ezzel a jelentéssel, mert tetszetősnek találta; mélyrehatóbb indokok késztették rá. A nyelvalkotás során ugyanazokat az elveket követte, amelyek a természetes nyelveknél is megfigyelhetők. Ennek következtében a *mellon* felépítése hasonló a latin *amico* (barát) szóéhoz, ami az *amare* (szeretni) igéből ered. A Cicero által „barátság” értelemben használt *amicitia* ugyaninnen származik. Hasonlóképpen, az ókori görög *philia* szó Arisztotelésznél az ókori görögök által számontartott négyféle szeretet-típus egyikét jelöli, és a *philos* (szerető, barátságos) és *philein* (szeretni) szavakból származik. Még az angol *friend* szó eredete is hasonló: az óangol *freond* szóból jön, illetve a *freogan* (szeretni, kedvezni) igéből.

A fenti, nyilvánvalóan különböző nyelveket érintő példák alapján úgy tűnik, hogy a „barát” fogalma nagyon hasonló a legtöbb európai nyelvben, még ha más szavakkal fejezik is ki. Így természetesen Tolkien sem tehetett mást, mint hogy követi ezt a mintázatot, ha azt akarta, hogy a tünde nyelvek hasonlítsanak a természetes nyelvekre. Ráadásul a *mellon* szó „akit szeretnek” értelmében összhangban van azzal a filozófiai felfogással, amely a barátságot a szeretet egy speciális fajtájaként írja le.

2. A *fellow* (társ) kifejezés ennyire könnyed használata tipikus jellemzője a hobbitok beszédének, életmódjuk lazaságának egyik jele. Az első kötet első könyvében a négy hobbit nemcsak barátaira és ismerőseire alkalmazza, hanem általánosságban még a Fekete Lovasokra is, amíg Aragorn el nem magyarázza nekik, valójában mifélek. A negatív karakterek közül az orkok is használják egymás között. A szó összesen 53 alkalommal szerepel a szövegben.

Eredeti cikk

Juričková, Martina: *Friendship in Tolkien's World. Fellowship & Fairydust*. Közzétéve: 2018. 02. 28. Elérés: fellowshipandfairydust.com/2018/02/28/friendship-in-tolkiens-world/

Források

Barnhart, Clarence L. (szerk.): *The World Book Dictionary: A – K*. World Book, Chicago, 1993.
Brown, Lesley (szerk.): *The New Shorter Oxford English Dictionary: A – M*. Clarendon Press, Oxford, 1993.
Carpenter, Humphrey (szerk.): *The Letters of J.R.R. Tolkien*. HarperCollins, London, 2006.
Tolkien, J. R. R.: *The Lord of the Rings*. HarperCollins, London, 2011. (Az idézeteket Göncz Árpád fordításában közöljük: *A Gyűrűk Ura*. Európa, Budapest, 2008.)

Kép: Anonim Aranyfüggök [TLV 2022/2023]

AKKORIBAN MINDENT RETTENETESEN KOMOLYAN GONDOLTAM

Készítette: Bartók Nagy Tamás, Orthmayr Flóra, Selmeczi Szonja

Nagy Gergely (Lamorak) az MTT alapító elnökhelyettese, jelenleg tiszteletbeli tagja, nemzetközileg ismert magyar Tolkien-kutató, emellett műfordító és zenész. Várhatóan szeptemberben jelenik meg a magyarországi Tolkien-recepcióról szóló két írása a J.R.R. Tolkien in Central Europe (J. R. R. Tolkien Közép-Európában) című kötetben, és nem sokkal azután beszélgetünk vele, hogy hazatért egy amerikai Tolkien-konferenciáról – így hát kérdeztük erről az útról is, valamint a Tolkien-kutatás irányvonalairól, az MTT kezdeteiről, és arról, mit szól a legújabb Tolkien-adaptációkhoz.

Idén tavasszal te voltál a kiemelt előadó a Tolkien in Vermont konferencián: mesélnél erről az eseményről? Mikor kértek fel rá?

Ez egy jó régi dolog: tizenegynéhány éve ismerjük egymást Chris Vaccaróval, aki a vermonti angol tanszéken Tolkienet képviseli, a kalamazooi Medieval Congressen találkoztunk először 2011-ben. Ő szerkesztett különböző köteteket, többek közt egy olyat is, amibe én is írtam [*The Body in Tolkien's Legendarium: Essays on Middle-earth Corporeality*], meg van egy másik könyvük Yvette Kisorról, a *Tolkien and Alterity*, amit én recenzáltam a *Journal of Tolkien Research*nek. Aztán öt vagy hat éve Leedsben találkoztunk, és akkor mondta, hogy van nekik ez a vermonti konferenciájuk (idén volt a tizenkilencedik), és nagyon szeretnének engem meghívni. Mondtam, hogy hát jó, de én így, hogy semmilyen intézményi háttér nincs mögöttem, már nem nagyon tudok ilyen távokra utazni... De azt felelte, hogy majd ő elintézi. Ez pont három éve lett volna, amikor kitört a Covid, és nyilván minden konferencia elmaradt az egész szezonban. Majd a következő évben is elmaradt, tavaly meg az utolsó pillanatban hirtelen virtuális lett az egész

– Chris megkérdezte, hogy akarom-e virtuálisan megcsinálni, de mondtam, hogy ennek a legjobb része nyilván odamenni, és másokkal találkozni, így csúszott erre az évre. A vermonti egyébként egy kicsike konferencia, egy nap az egész. Általában egy nagyobb előadó van, ez voltam most én – ezen mindig röhögök, érted, olyanok voltak már náluk, mint John Garth vagy Tom Shippey, akiknek a könyveit olvassuk, nekem nincsenek könyveim, úgyhogy azt nem lehet olvasni... Szóval az idei évben végre összejött, és nagyon kellemes volt. Nagyon szeretek Amerikába járni konferenciákra, tolkienosokra is, meg középkorosokra is, de... szégyentelenül mondhatom, hogy azért szeretek az amerikai tolkienosokkal találkozni, mert ők engem úgy kezelnek, mintha valami nagy sztár lennék! De tényleg, én mondtam nekik, hogy ha a kampuszon van valami vendégszoba,

akkor rakjanak be nyugodtan oda, és erre mondták, hogy „áh, nem”, és elszállásoltak a burlingtoni Hiltonban! Sajnos nem tudtam összetörni a szobát, ezeket a mai tévéket már nem lehet rendesen kidobni az ablakon, úgyhogy az ilyen kötelező gyakorlatok elmaradtak...

Ki tudsz emelni emlékezetes témákat, előadásokat?

Elvileg ennek a konferenciának a másodkor lett volna a fő témája, de szerintem egy csomó minden összecszúzott, például amit én csináltam, az is még az eredeti terv szerint

Fotó: Selmeczi Szonja (Níniel-Nienor)

volt, amit én javasoltam, hogy „Tolkien and the Idea of History” (Tolkien és a történelem eszméje), és én ebből indultam ki, így lett „Silmarillion and History” (A szilmarilok és a történelem). Nekem tök elegendem van már abból, hogy mindig csak Númenor meg Athén, meg Gügész gyűrűje meg a Gyűrű, ezek a standard források és egyértelmű párhuzamok jönnek elő újra és újra... Valami olyat akartam, mint amit húsz éve csináltam például, amikor arról volt szó, hogy hogyan is hasonlít Tolkien mítoszalkotása és Platón mítoszhasználata. Azzal a nem titkolt céllal, hogy Hérodotoszt be tudjam hozni, mert abban minden józan ember egyetért, hogy Hérodotosz a legkirályabb antik történetíró, és szerintem abban is könnyű egyetérteni, hogy az, amit ő csinál *A görög-perzsa háborúval*, amikor is a háborúról akar írni, de elmondja, hogy a Perzsa Birodalom honnan jött, hogy alakult ki, mik voltak benne, és végigmegy Egyiptomtól kezdve egészen Szkítiáig, leír egy csomó földrajzi, nyelvi, etnográfiai részletet (és tulajdonképpen ez az első ilyen, mikor valaki szépen felméri a világot, és ír róla egy szöveget) – szóval a világnak ez a kibontása és az egésznek egy történeti eseményhez rendelése, az Hérodotosznál meg *A szilmarilokban* meglehetősen hasonlít. Szóval ez egy kicsit kilógott a másodkori témából, de volt egy kimondottan *A szilmarilok* szekció, ahol egy lány az ilyen kicsit szokásos történeti elfogultságot nézte *A szilmarilokban* Finrod és Curufin kapcsán: hogy Finrod

mindig jónak van ábrázolva, Curufin pedig mindig rossznak, az egyik nem tud rosszat csinálni, a másik nem tud jót csinálni, és ez jól mutatja ezt az elfogultságot, ami a szöveg szerzőjéhez rendelhető... Ezzel az a baj szerintem, hogy jóval egységesebbnek veszi a fiktív szöveget, mint amilyen. Ilyen dolgokról szól a valódi középkori historiográfiában Walter Goffart *The Narrators of Barbarian History* című klasszikus monográfiája, amiben a kora középkori történetírók (Béda, Jordanes, Tours-i Gergely) nagy összegző történeti munkáiról beszél, és azokban találja meg pontosan ezeket az ideológiai pontokat, hogy ki kiket favorizál, például Bédánál tök fontos, hogy a nyolcadik században a Northumbriai Királyság legyen kihozva az egyház fő védnökeként, és így tovább... Csak ezek mégiscsak mind jóval egységesebb szövegek (abból a szempontból, hogy van egy szerzőjük), mint ahogy *A szilmarilok*at elképzéljük. Összességében tehát sokkal jobban be kellene tudni emelni a középkori vagy antik történetírás tanulmányozásából jövő módszertant.

Meghatározhatók-e a Tolkien-kutatás főbb irányai, és hogyan változtak ezek az utóbbi évtizedekben?

Amikor Tom Shippey második könyve, a *J.R.R. Tolkien: Author of the Century* megjelent, akkor Mike Drout meg valamelyik hallgatója térképezte fel ennek kapcsán, hogy mik voltak eddig az irányok, mik most az irányok, miknek kéne lenniük az irányoknak [Michael D. C. Drout, Hilary Wynne: *Tom Shippey's J.R.R. Tolkien: Author of the Century and a Look Back at Tolkien Criticism since 1982*]. Ott jól el lehet olvasni, hogy a kétezres évek elejéig nagyjából mi volt a helyzet, és egy csomó minden van abban a cikkben, amivel én a mai napig tökéletesen egyet tudok érteni. Például Mike már ott leírta, hogy „a Jó és a Rossz” már egy annyira fáradt téma, hogy ha most tizenöt évig nem kell olvasni egyetlen „Good and Evil in Tolkien” (A Jó és a Rossz Tolkiennál) cikket sem, akkor senkinek nem fog hiányozni, és ez azóta még inkább így van. Különösen, mert a kétezres évek elején jött a „vallásos idioták” (Doug Anderson fogalmazta így meg nekem, hogy „the religious nuts”) felhorgadása. Nem a teológia behozása a baj, hanem hogy nagyon bután hozták be a teológiát, leegyszerűsítve, tehát kábé úgy, amit mondjuk Tolkien Lewisban nem szeretett... Ugyanakkor vannak nagyon jó, átgondolt, megalapozott, és nemcsak a teológiához, hanem igazából a filozófiához és a kultúrtörténethez is kapcsolódó megközelítések, amikre viszont nagyon is oda kell figyelni, McIntoshnak a *The Flame Imperishable* kötete például eléggé példaszerű.

Még olyanokat emelnék ki, mint a középkori kultúrtörténeti, kézirati kultúrák párhuzamok behozása, amit én is

csináltam – nem én kezdtem, de talán én kezdtem el igazán szisztematikusan és fókuszáltan. Mondják, hogy az a 2002-es cikkem [*The Great Chain of Reading: (Inter-)textual Relations and the Technique of Mythopoesis in the Túrin Story*] mennyire megváltoztatott mindent, de én ezt nem látom: nem kezdtek el tömegével szövegverziókról gondolkodni meg filológiai viszonyokat vizsgálgatni... De talán annyit valóban csinált ez a cikk, hogy felhívta a figyelmet arra – és ezt a kétezres évek elején, tehát mikor már vagy öt-hat éve befejeződött a *The History of Middle-earth* (Középfölde Históriaja) teljes publikációja –, hogy most már tényleg nem lehet úgy nézni, hogy a *History* valami érdekesség, de azért a fő szövegek továbbra is csak ugyanazok, amikkel eddig is foglalkoztunk, tehát *A hobbit*, *A Gyűrűk Ura* és *A szilmarilok*... Úgyhogy az egyik újabb vonal a korpusznak az a megközelítése, ami komolyan veszi a korai verziókat, a *History*t nemcsak mint a kreatív folyamat lenyomatát, hanem mint ami magában is fontos. Verlyn Flieger például írt egy egész könyvet [*A Question of Time: J.R.R. Tolkien's Road to Faerie*] Az elveszett útról és a *Notion Club Papers*ról, tehát az időutazós dolgokról (mindkettő ráadásul befejezetlen írás). Ez például nagyon király, ez arra vezet, hogy ne csak a befejezett szövegeket tekintsük, hanem lássuk, hogy ez ennél sokkal bonyolultabb... A másik meg az elméleti dolgok, ezért is említettem az *Alterity*t, mert abban rettenetesen szórakoztató cikkek vannak a queerelmélet felől, a feminizmus felől, a testelmélet felől – Chris saját cikke [*Saruman's Sodomitic Resonances: Alain de Lille's De Planctu Naturae and J.R.R. Tolkien's The Lord of the Rings*] például középkori szentéletrajzok és martirologiák felől fog meg egy csomó mindent. A pszichoanalitikus olvasatoknál megint érzek egy kis felelősséget, talán a harmadik *Tolkien Studies*ban jelent meg tőlem Gollamnak egy kicsit pszichoanalitikus, nagyon szubjektumelméletes olvasata [*The 'Lost' Subject of Middle-earth: The Constitution of the Subject in the Figure of Gollum in The Lord of the Rings*], az elvileg szintén elindított valamit... és az *Alterity*ben vannak is ilyenek. Ez például szerintem előrevivő, merthogy új, nem ugyanazt ismétli ezredszer, mint „a Jó és a Rossz”, amellet meg aktuális abban az értelemben, hogy ezek azok a fogalmak, amikkel most a kortárs elmélet próbálja a kultúrát vagy az irodalmat megfogni és leírni, és ezeket miért ne lehetne Tolkienra is ráengedni.

Milyennek látod a magyarországi Tolkien-kutatás esélyeit, mi történik, és mi változott az elmúlt húsz évben?

Szerintem ezt ti jobban tudjátok, mint én... Nekem annak idején az egyetemen az volt a stratégiám, hogy

kerüljük ki a magyar tudományosságot úgy egyáltalán. A kétezres évek legelején a magyar tudományosságban Tolkienről még nem nagyon lehetett mondani semmit – persze engedték, kicsit lesajnálóan, hogy konferenciákon az ember beszéljen ilyenekről, de nem vették nagyon komolyan. Ez volt az, amit egy kicsit megpróbáltunk megváltoztatni húsz évvel ezelőtt, amikor az első film meg a Társaság alakulása elég érdeklődést keltett ehhez. Erről szólt az első három konferencia: 2003-ban volt az első rendes szegedi konferencia, 2004-ben a pécsi, 2005-ben megint egy szegedi. Az első kettőn szerintem elég nagy reményeink voltak, már ott gyakorlatilag minden nagyobb magyarországi egyetemről jött valaki, nem is feltétlenül csak hallgatók, oktatók is: Debrecenből Donald Morse, az első szegedi konferencián ott volt Jon Roberts, és a pécsire már Jane Chance-t is elhoztuk, ő azért mégiscsak egy nagyobb alak volt már akkor is. Hívtunk mindenkit, akiről tudtunk, Uhrman Ivántól kezdve Gálvölgyi Juditig, Sohár Anikót is, aki akkor már több mint egy évtizede foglalkozott a fantasyvel Magyarországon. De 2005 után – amikor megint visszament a konferencia Szegedre, és már csak egy nap volt – nekem úgy tűnt, hogy nem nagyon van értelme ezt évente megcsinálni, mert akkor már harmadik éve jól látszott, hogy gyakorlatilag ugyanazok jönnek mindig, és nem éreztem, hogy feltétlenül energiát kellene abba fektetni, hogy egy kimondottan belterjes valamit létrehozzunk.

Hogyan emlékszel vissza az MTT-nek erre a kezdeti időszakára?

Nagyon érdekes és izgalmas időszak volt szerintem, és nagyon aktív, nagyon sok mindent csináltunk... Eleve az, amikor a kétezres évek legelején a film hírére elindult a két fórum, a Tolkien.hu és a Völgyzugoly: nagyon izgalmas volt ott olyan emberekkel találkozni, vagyis virtuálisan kommunikálni, akik egy kicsit is hasonló érdeklődéssel bírtak. Ott én nagyon reményteljes voltam, azt láttam, hogy igenis vannak Magyarországon, akik ezt hasonlóan komolyan gondolják, mint én akkor. 2002-ben a húszas éveim közepén voltam, én akkor mindent rettenetesen komolyan gondoltam. A legelső találkozáson ketten voltunk Battival [aki aztán az MTT első elnöke lett], de az ugye nem egy MTT-s találkozás volt, ez két ember találkozása volt a fórumról, biztos vagyok benne, hogy más emberek is találkoztak máshol – de mondjuk mikor heten-nyolcan jöttünk össze 2001 végén vagy 2002 elején, az már kimondottan az MTT felé vezető dolog volt, és akik akkor ott voltak, azok szerintem ebben az első periódusban mind vagy vezető szerepet vállaltak, vagy legalábbis alaptagként

jelentek meg. Ezeket nem volt könnyű összehozni, én még Szegeden éltem, föl kellett utazni, ki kellett találni, hogy hol alszom, satöbbi, de ezek mindig nagyon jók voltak. Aztán a harmadik-negyedik már húsz-huszonöt fős volt, ott már sokan voltak a fórumról, akik bevallottan meg köztudottan nem a szervezésben akartak részt venni, nem voltak kimondott céljaik ezzel, csak hogy találkozzanak más emberekkel, akiket ez érdekel – és az, hogy tudtunk csinálni egy ilyen intézményt, ami keretet ad annak, hogy tudjanak találkozni az emberek, akiket ez érdekel, az megint csak egy óriási eredmény, így most már húsz év távlatából is. Az, hogy a nyári tábor megy tovább, hogy itt most már azoknak a gyerekei vannak, akik akkor voltak huszonévesek, az szerintem nagyon jó, ezt tovább kell folytatni...

Az MTT alakuló ülésén

Fotó: Kostyál Zsigmond (Sú)

És a tudományos irányban mennyit sikerült elérni abból, amit akkor elvártál az MTT-től?

Szerintem, amit akkor kitűztünk magunknak, hogy segítsük elő, hogy Tolkien legitim tudományos kutatási téma legyen, azt abban az értelemben sikerült elérni, hogy az lett. Ha Tolkienről akarsz szakdolgozatot írni, akkor írhatasz – tulajdonképp az ország bármelyik jelentős egyetemén. Nem fog beléd kötni senki, hogy nem lehetne-e inkább mégis Tennyson... Az egy másik dolog, hogy az esetek jelentős részében továbbra sem tudnak neked sokkal jobb vezetést adni, mint húsz évvel ezelőtt. Amiben szerintem nem nagyon sikerült előrelépést elérni, az az, hogy ne csak lehessen szakdolgozatot írni, de írjanak jó szakdolgozatokat. Én rengeteg tolkienes szakdolgozatot vezettem és bíráltam, és sajnos az volt az összbenyomásom, hogy ezeknek tényleg elenyésző hányada jó.

Viszont a szakirodalom hozzáférhetősége mára teljesen átalakult – ez pedig szintén olyasmi, amit nagyon szerettem volna elérni: hogy hozzáférhetőek legyenek a források, a Tolkien-kritika, a könyvek, a cikkek. Persze ebben végül nem volt nagy része a Társaságnak, de az, hogy

intézmények előfizetnek a Project Muse-ra vagy a Jstorra vagy akár mire, amiben elérik a folyóiratokat a hallgatók, az egy olyan dolog, amiről nem is áldottunk a kétezres évek elején. Akkor én még Ted Shermannek, a *Mythlore* szerkesztőjének e-mailben küldtem listákat, hogy mi az, ami nekem kéne, és akkor ő lefénymásolta – nem beszkenelte, hanem lefénymásolta, és elküldte postán!

Szerinted mit tehetne még az MTT ezen a téren?

Az MTT-nek nem túl sok lapot osztottak ebben: se akkor, se most. Az MTT akkor tehetne többet, ha a tagjai oktatók lennének egyetemeken... Ahhoz, hogy a tudományos diskurzusban előrelépés legyen, tényleg az oktatásnak valamilyen formája szükséges, tehát az, hogy aki még az egyetemeken van, és a legkevésbé is érdekli ez, az csináljon jó kurzusokat: ne ismeretterjesztő, általános műveltségi, hanem jól átgondolt, kritikai forrásokban jól megalapozott kurzusokat, és próbálja követni azt, hogy mi történik, mit írnak mások, milyen könyvek jelennek meg, mik a trendek. Amit a Társaság tud csinálni, és szerintem kicsit próbált is a kezdetektől fogva, hogy mutassunk irányokat! Legyenek, mint például a korai Tolkien Születésnapokon, olyan beszélgetések, amiken irodalomtörténészek, kultúrtörténészek vagy például pszichológusok vannak. Mutassuk meg, hogy mennyiféle irányból, keretből lehet ezt nézni – és akkor ha egyetemre akarsz menni, vagy már ott is vagy, és mondjuk a középkor, a pszichológia, a kultúrtörténet vagy az antikvitás érdekel, tudd, hogy ezek mind olyan dolgok, amikhez tudod Tolkiént társítani, vagy amibe bele tudod venni!

Mit gondolsz *A Hatalom Gyűrűi* sorozatról mint sorozatról és mint Tolkien-adaptációról?

A második résznél még nem jutottam tovább, de két rész alatt szerintem nyilvánvalóvá vált, hogy ez nem Tolkien-adaptáció, mert nincs benne semmi, amit Tolkiéntől adaptáltak volna – néhány alapvető dolgon kívül, mint hogy vannak tündék, emberek, hobbitok, meg van Sauron. Tényleg nem tudom, hogy van-e értelme bármit mondanom anélkül, hogy legalább egyszer megnéztem volna végig az egészet. De az a baj, hogy már az első rész végén, amikor Galadriel elindul úszva vissza Középföldre, az egy akkora abszurd hülyeség... hogy ennek egész egyszerűen semmi köze ahhoz, amit én Tolkien címen ismerek.

Akkor lépünk egyet vissza: *A hobbit*-filmek? Azokat még végig bírtad nézni?

Egyszer végignéztem őket. Aranyosak voltak, meg jóval közelebb voltak bármi olyanhoz, ami tolkieni, mint a sorozat. És ugyanaz van velük, mint ami a könyvben is,

hogy igazából tök mindegy, hogy mi történik, mert a lényeg, hogy Bilbó benne van, és ugye a legnagyobb dolog, ami kiderül *A hobbit*-filmekből, az az, hogy Bilbó mennyivel menőbb, mint Frodó.

Egyébként mit dolgozol most, mivel foglalkozol a hét-köznapokban?

Elsősorban szabadúszó fordítóként dolgozom, meg nyelvvizsgákat javítok több különböző keretben, rendszerben, vizsgaközpontban.

Akkor a Tolkien-kutatásnak most nincs is számodra intézményes kerete?

Nincsen, és ez sokkal jobb így. Az, hogy amióta az egyetemről eljöttem, többet publikáltam, mint az utolsó öt évben az egyetemen, szerintem nagyon sokat elmond. Hogy nem kell az MTMT-be fölraknom mindent, amit írok, nem kell adminisztrációval töltenem az időmet – ha csak ennyivel jobb, már az is megéri! Ha írok valamit, az azért van, mert írni akarok valamit.

Időd is több van rá így, vagy csak jobban lehet élvezni úgy, hogy nem kötelező?

Határozottan több időm van – vagy jobban tudok időt elkülöníteni rá. Annak idején, amikor végre a doktorimat megcsináltam, azt gondoltam, hogy most ezt még feltétlenül befejezem, de utána, ha felmerül, hogy habilitálni kéne, akkor ne az legyen, hogy teljesen mindegy, hogy akarok-e, mert muszáj, hanem hogy ha azt gondolom, hogy nem érdekel ez engem, akkor el tudjak jönni, és tudjak mást csinálni. És pontosan így is történt. Azt látom, hogy ez a tök más területen dolgozó független kutatói lét az angol-amerikai világban egyre gyakoribb, és ezzel együtt lehet élni. Szerintem ez olyan, mint a művészet: ha nem gondolod, hogy ebből fogsz megélni, akkor máris sokkal jobb.

Fotó: Szerján Kriszta

Mit lehet még tudni erről a kiadványról?

A *Glyph*nek összesen hét száma jelent meg, az első, a „nulladik” angolul ismerteti a tengwar belerandi módjának – a szerző által kissé az angol nyelvhez igazított – használatát. (Néhány cikk egyébként a tolkieni „cirth” rúnákat is használja.) Az első három (0–2.) számot Stanley Hoffman, a többit (3–6. szám) Frank Denton adta ki. A szerkesztők arra igyekeztek bátorítani az olvasókat, hogy tanulják meg és használják a tolkieni ábécéket, így a tartalmat jórészt az írásrendszerekről szóló cikkek és az olvasói levelek teszik ki.

Melyik szerzeményednek van a legkalandosabb története?

Azt hiszem, a *Befejezetlen regék* legutóbbi, Ted Nasmith, Alan Lee és John Howe által illusztrált luxuskiadását választanám. Mindhárman voltak olyan nagylelkűek, hogy egy-egy egész oldalas rajzzal díszítették a példányomat. Ehhez a könyvnek egy hosszú és kacskaringós utat kellett megtennie az Egyesült Királyságból Kanadáán át Svájcig, majd végül hozzám, az Egyesült Államokba. Elképesztően stresszes volt követni ezt a világszerte utazást a különböző postai nyomkövető rendszereken és a hármukkal való egyeztetéseken keresztül, de végül minden rendben ment.

Van valami, amire már régóta vadászol?

Egyszer egy angol könyvtár helyhiány miatt kiárusított régi könyveket, és ezek között volt egy teljes sorozat a *The Gryphon*ból, a Leedsi Egyetem folyóiratából, amelyben igen

gyakran említették Tolkient abban az időszakban, amikor ott tanított. Egy kivételével sikerült lecsapnom az összes kötetre, és ezzel lett egy elég bosszantó hézag is a gyűjteményemben, amelyet esélyesen soha nem fogok tudni betölteni – de nem adom fel a reményt! Valószínűleg egy évtized is eltelik, mire felbukkan a hiányzó kötet egy újabb példánya, és valószínűleg nagyon gyorsan el is fog kelni, szóval különösen ébernek kell lennem, ha szeretném, hogy legyen esélyem megszerezni.

Akad esetleg magyar kiadvány is a gyűjteményedben?

Igen! Hozzájutottam egy-egy példányhoz *A hobbit*ből (2011-es keményfedeles) és *A Gyűrűk Urából* is (2002-es háromkötetes keményfedeles). *A hobbit*nak szép fekete borítója van fehér rúnákkal és piros Smauggal, véletlenül akadtam rá jó áron vagy egy évvel ezelőtt. *A Gyűrűk Urát* a szüleim vették meg nekem Budapesten, rögtön mikor megjelent – abban az időben éppen Romániában éltek, és gyakran látogatták budapesti barátait. Megkértem őket, hogy vegyenek meg minden Tolkien-könyvet, ami a kezük ügyébe akad – *A hobbit*ből és *A Gyűrűk Urából* szép román kiadást is találtak nekem. Mostanra a saját utazásaimnak és a külföldi barátaimnak is köszönhetően már több mint száz könyvet szedtem össze több mint harminc különböző nyelven a világ minden tájáról.

Mi a különbség az olvasó és a gyűjtő között?

Erre az a szokásos válaszom, hogy „ha több mint egy példányod van egy műből, akkor hivatalosan is gyűjtőnek számítasz”. De őszintén szólva elég széles, szürke és meghatározhatatlan a határvonal az olvasó és a gyűjtő között. Nyilván nem is kell birtokolnod egy könyvet ahhoz, hogy elolvasd. Onnantól kezdve, hogy saját példányokat veszel ahelyett, hogy kölcsönöznéd a könyveket könyvtárból vagy barátoktól, már ráléptél a gyűjtéshez vezető Útra. De ismerek olyan gyűjtőket is, akiknek csak digitális példányai vannak, tehát még polcokkal zsúfolt óriási könyvtárszobára sincs szükség ahhoz, hogy gyűjtőnek tekinthesd magad. Ha van egy saját példányod egy

Fotó: Jeremy Edmonds (Urulóké)

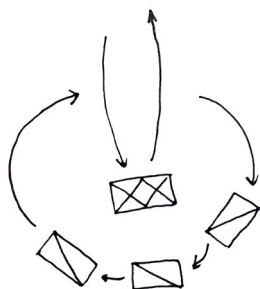
BELERIAND NAGY CSATÁI

Készítette: Pálfı Botond (Tindómé)

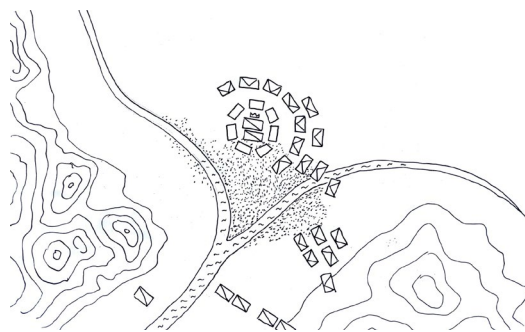
Most ti is kipróbálhatjátok magatokat az idei TLV egyik, a Beszámolókbán is dicsért feladatában. Beleriandban a Nap évei alatt mennyi csatát vívtak a tündék, törpök és emberek Morgoth erıivel szemben. Szerencsére ezeknek a csatáknak nemcsak a leírása, hanem egyes esetekben a térképei is ránk maradtak. Sajnos ezek a térképek mára használhatatlanná váltak, így a feladatban azok újrarajzolt, de feliratok nélküli verzióival kell majd dolgoznotok. Döntsétek el a térképek alapján, hogy melyik beleriandi csatáról vagy ütközetrıl van szó! Kis segítség: minden térkép északra van tájolva, és pontosan követi a Christopher Tolkien-féle Beleriand-térkép vonalait.

MAGYARÁZAT	
	tündék
	törpök
	emberek
	orkok
	balrogok / sárkány
	víz
	erdő
	mocsár

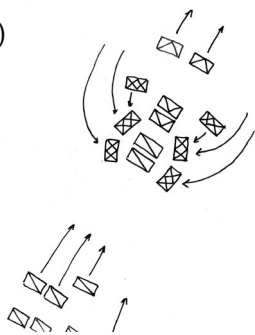
1)

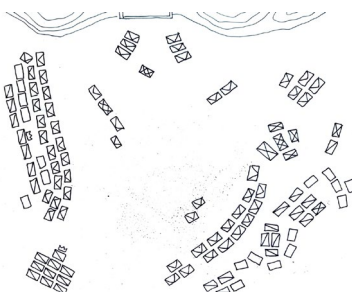
2)

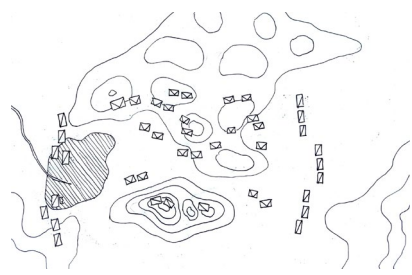
3)

4)

5)

Megoldás: 1) Glaurung legyőzése; 2) Dagor Bragollach (Váratlan Láng Csataja); 3) Fëanor bekerítése (Dagor-nuin-Giliath - Csillagok Alatt Vívott Csata); 4) Nimaeth Arnoediad (Megszámlálhatatlan Könyvek Csataja); 5) Dagor Aglareb (Dicsőséges Csata).

KILI REJTVÉNYE

Készítette: Orthmayr Flóra (Metaflora)

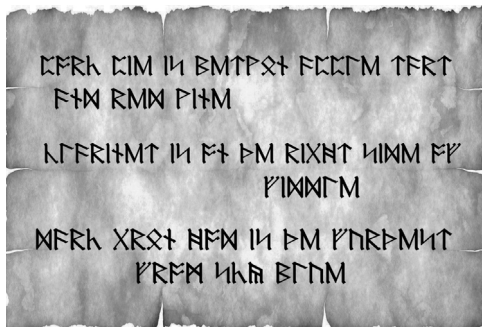
A magyar dúnadan kategória után a nemzetközi quendiből is adunk egy kis ízelítőt. Kili öt törptársát nézi, ahogy egy sorban ülnek egymás mellett Bilbó nappalijában, és mindnél ott a csuklyája (tudjuk, felakasztották a fogásra, de most mégis), a hangszere és a választott ételle meg itala is – pontosan azok, amelyek meg vannak nevezve a könyvben.

Ezek itt Kili jegyzetei a látottakról:

- A vagdalt sertés az almás lepény és a vörös bor között található.
- A hegedű jobbán van a klarinét.
- A sötétzöld csuklyától az égszínké került legmesszebb.

Kili jegyzetei alapján válaszoljátok meg az alábbi kérdéseket:

- 1) Melyik öt törprıl van szó, és milyen sorrendben ülnek?
- 2) Melyik hangszer van a hárfa mellett?
- 3) Mit eszik az, akinek a csuklyája se nem zöld, se nem kék?

Megoldás: 1) Balról jobbra: Dwalin, Fili, Bifur, Bombur, Thorin; 2) dob; 3) almás lepényt.

GYŰRŰHÁBORÚ ÚJRATÖLTVE?

War of the Ring – A kártyajáték
Írta: Sárközy Anna Regina (Snufi)

Általában panaszkodni szoktam az olyan játékokra, amelyek egy könyv vagy film köré épülnek, mert a téma valójában mindig másodlagos, a játékmenet maga pedig tapasztalatom szerint egy meglévő játék másolata. Például a *Planet of the Apes* társasjáték gyakorlatilag kockapóker, de sok történetből készült Monopoly-verzió is. Nos, ez nagyon nem így volt a *War of the Ring* kártyajátékkal, amely 2022-ben jelent meg, és amely elkápráztatott a nagyrészt John Howe, Andrea Piparo és Jon Hodgson illusztrálta kártyákkal. Magyarul 2023 júniusában jelenik meg a Gémklub kiadásában.

A játékot ketten próbáltuk ki, de három és négy fővel is játszható. A lényege az, hogy a Szabad Népek (dúnadanok, törpök, tündék, hobbitok, rohaniak és mágusok) megpróbálnak győzedelmeskedni Sauronnal, azaz a Homálllyal szemben (haradi és mordori seregek, szörnyek, Vasudvard). Az egyes csoportokat részben seregek, részben megnevezett karakterek alkotják a játékban.

Két játékos esetén a Szabad Népek és a Homály (a *War of the Ring* táblás játék fordításában Sötétség) áll harcban egymással. Alapvetően két téren zajlanak az összecsapások. Az első helyszíncsoport a Gyűrű útjának állomásait takarja, amiket minden szakaszon három-három helyszínkártya közül választunk véletlenszerűen. Az első ilyen körben tehát három 1-essel jelölt Gyűrű-állomásból kell egyet felfordítani, a következő körben jöhet a három 2-es közül valamelyik, és így tovább.

A másik helyszíncsoportot a tényleges csatahelyszínek jelentik, itt körönként váltakozik, hogy a Szabad Népek vagy a Homály által uralt területen történik az ütközet. Ezek a csaták – a Gyűrű útján zajlók és a csatahelyszíneken zajlók – egy időben történnek, tehát egyszerre két fronton zajlik a háború. Akárcsak a könyvben, a Gyűrű közvetlen közelében is harcok zajlanak a Gyűrűért, valamint a Szabad Népek is megküzdenek a könyv cselekménye alatt a Homálllyal.

Némely karakter kártyáján szerepel egy szám, amely azt határozza meg, hogy a Gyűrű útjának mely állomásán vehet részt a történetben betöltött szerepe alapján: a korábban említett számozott állomásoknak megfelelően ezek a karakterek is csak olyan helyszíneken segíthetnek a Gyűrűhordozónak, ahol a történet szerint jelen lehetnek. Például Boromir az út elején még nem, az út végén pedig már nem segíthet, viszont bármikor harcolhat a

dúnadanok szimbólumával ellátott csatatereken, amelyek nem részei a Gyűrű útjának.

A népek szimbólumai egyébként elég jellegzetesek, például Vasudvard jelképe egy fehér kéz, a hobbitoké Lórien levele, Rohané egy fehér lófej, a mágusoké a cirth jelrendszer G rúnája.

Ezeknek a szimbólumoknak a csatahelyszíneken való jelenléte, valamint a Gyűrű állomásainál lévő megkötések – azaz, hogy csak azokon a szakaszokon harcolhatnak a karakterek, amely szakasznak a száma szerepel a kártyájukon – jócskán megnehezítik a játékosok dolgát, hiszen ugyanígy a Homállynak sem minden képviselője támadhat az első szakaszokon.

A helyszíneken kívül a két ellentétes frakciót képviselő kártyákat a játékosok számának megfelelően kell szétosztani, ezek tartalmazzák a karaktereket és a hozzájuk tartozó fegyvereket vagy varázstárgyakat, hadseregeket, valamint eseményeket. Ezekkel gazdálkodva kell egy nagyon dinamikus és tulajdonképpen meglehetősen rövid játékmenet során a Gyűrű útját végigkövetni, aminek a lényege az, hogy a csatákkal elnyert helyszínekkel pontokat lehet gyűjteni, és aki a legtöbb pontot szerzi a különböző értékű helyszí-

Fotó: Sárközy Anna Regina (Snufi) kártyákkal, az lesz a győztes.

Első ránézésre még egy gyakorlott társasjátékosnak is bonyolult lehet a sok szabály, ám menet közben világossá válik, hogy melyik megkötésre miért van szükség, így ez tulajdonképpen kifejezetten logikus, például érthető módon a koboldokat csak a Ködhegységnél lehet csatára bírni, sehol máshol nem lehetnek jelen. Hátráltató tényező, hogy a kezünkben tartott kártyák nagy iramban cserélődnek, ám ez jót tett a dinamikus játékmenetnek, hiszen vissza is lehetett őket húzni, de előre nem lehetett tervezni az éppen a kezünkben tartott kártyákkal.

Azt gondolom, hogy a fentiek miatt már-már bosszantóan könyvhű volt a játék menete, hiszen nagyon oda kellett figyelni, melyik kártyát szeretném visszakeverni a húzópaklimba a későbbiekben, és melyekről merem biztosan állítani, hogy kikerülhetnek a játékból.

Nagyon tetszett, hogy minden kártya alján szerepel az adott kártya illusztrátora, valamint sok kártyán található a karakterrel vagy tárggyal kapcsolatos idézet a kötetekből. Szintén pluszpont volt a szép grafika, alig egy-két kártya

volt, ahol nem éreztem helyénvalónak az ábrázolást, szégyen Aragorn például úgy néz ki, mint Kevin Sorbo a *Herkules* című sorozat forgatása közben, és néhány hobbitnak túlságosan öreges arcot rajzoltak.

Ami nem tetszett, hogy a szabálykönyv túlmisztifikálta a fogalmakat, és hogy túlságosan meg volt kötve a kezem. Sosem gondoltam volna, hogy a túl könyvhű adaptációra

panaszokodom valaha, de itt megtörtént, és ez jó értelemben lepett meg.

Összegezve a fentieket, mindenképpen ajánlom a játékokat, elsősorban Tolkien-rajongóknak, másodsorban társasjátékosoknak; ha más nem, akkor csupán egy kipróbálás erejéig, mert a készítők nagy gonddal és ügyesen adaptálták a történetet kártyajátékra.

KÓCSA HOBBITKALANDTÓL HŐSÖK SZÖVETSÉGÉIG – AJÁNLÓ A GYŰRŰK ÚRA HISTÓRIÁJÁHOZ

J. R. R. Tolkien [szerk. Christopher Tolkien]: *A Homály visszatér*. Helikon, Budapest, 2022.

Írta: FélzipókásÖsmoly

„Amikor M...” – így vette kezdetét egy folyamatosan alakuló történet- és világszövés, multiverzumszerűen kusza elképzelések sorozata, amely végül elvezetett a ma *A Gyűrű Szövetsége*ként ismert regényrészhez. De eleinte még a Homály visszatérésén volt a hangsúly, ennek hatására kerekedett fel, és hagyta el a Megyét Zsákos Bingó, Bögyös Odó, Tuk Frodó és Borbak Marmaduk. Bríben találkoztak a titokzatos facipős Kótogival, hogy aztán utazásuk során végül Zsákos Frodó, Csavardi Samu, Pippin és Trufa váljon belőlük, akiket Aragorn, a Vándor védelmez a vadon veszélyeitől. Események, helyszínek, útvonalak cserélődnek, szerepek, jellemek, nevek, jelentések változnak, cselekményszálak tűnnek el és fel egy-egy eltérő döntés hatására. A rég várt ünnepélytől a könyv eljuttat Moria bányáiig – ám a bejárt út nem egyféle.

A Középfölde Históriaja sorozat hatodik kötetében *A Gyűrűk Úra*-szövegváltozatok cserélődésének, tisztázásának, igazgatásának útját követhetjük végig J. R. R. Tolkien ceruzás jegyzetei, áthúzásai, különféle színes tintával történt javításai mentén, amelyeket a legkisebb fia, Christopher Tolkien dolgozott fel rendkívüli alaposággal és rendszerezett nagy szeretettel. Felhasználta az összes firkat, fecnit, félig kész fogalmazványt, s amire nem talált forrást, azt levelezésekből vagy saját emlékezetéből igyekezett pótolni. Már a kezdetektől fogva részt vett a térkép kidolgozásában, így ezekből is illesztett be néhányat. Hiteles közvetítőnek tartom Christophert, mert ahelyett, hogy egyéni véleményét erőltette volna rá a forrásanyagra, az összefüggéseket fejtegetve törekedett rá, hogy tisztázza a részleteket, feloldja a gyakori változtatásokból fakadó ellentmondásokat. Meglepett, hogy még életrajzírók téves következtetései is rávilágított általuk. Bámulatos, ahogy egy-egy dologra összpontosítja a figyelmet, majd átfogó szemlélettel elhelyezi a nagy egészben, akár egy kirakós darabkáit. Még káprázatosabb az, hogy e rengeteg finom különbséget érzékeltetni tudja a magyar szöveg, amit az előző három kötetben is dolgozó Nagy Andrea fordított

készségének és az öt háttérből segítő számtalan közreműködőnek köszönhetünk. Hatalmas hála mindannyiuknak!

Némely elemek már kezdetől fogva tükrözték a végső formájukat, mások nagyon idegennek hatnak. Azt, hogy Gollamtól Bilbóhoz került egy különleges ékszer, Tolkien már *A hobbit*ban elmesélte. Viszont a mára szállóigévé vált „Egy Gyűrű mind fölött” elképzelése helyett eleinte „egyetlen hiányzó Gyűrű” szerepelt, mert az „összes többi már viszakerült Mordorba”. Ám Tolkien ezt hamar elvetette, és a jólelkű szereplőket megrontó hatalom központi jelentőséget kapott. Szó esik a Három Gyűrűről is (szövegváltozatoként eltérő hatáskörrel), mely eredetileg az embereké volt („a tündéknak bőven jutott” – mutat rá egy korai feljegyzés), és kiderül, miképp formálódott a Gyűrűk Úra kifejezés háttere, s vált regénycímmé. Számos apró mítoszrészlet olvasható a Gyűrűkről, a Sötét Úr természetéről és terveiről, a hobbitokat üldöző Fekete Lovasokról, a szellemvilágról és a gonoszságról, amelyek mind árnyalják, gazdagítják azt, amit az olvasóközönség a História megjelenése előtt ismerhetett. Kiderül mellesleg, hogy Bombadil Toma nem mindig volt egyedül a fajtájából – Sziszik gazdát egy hozzá hasonló lényként, a rokonaként képzelte el Tolkien –, bár alakját állandó rejtélyesség övezte, hátterét a piszkozatok sem fedik fel teljesen.

A kötet a sok-sok ismétlés és közbetoldás ellenére élvezetesen tálalja az egymásra rétegződő változatokat, a cselekmény fenntartja az érdeklődést. Cseppet sem találtam unalmasnak a folyamatot, ahogy a Tolkien képzeletének termékeny talaján szétszórt ötletmagokból kész fejezetek szökkentek szárba. Izgalmas volt olvasni, hogy ami eredetileg *A hobbit* folytatásának indult, végül sokkal több lett annál. Ahogy a könyvsorozat egésze, *A Homály visszatér* is elsősorban a Középfölde-mítosz iránt rajongóknak, kutatóknak, irodalomárokknak ajánlott, de az írástechnikai vonatkozások hasznosak lehetnek írók számára is. Nem egyetlen történetet tartalmaz, még csak nem is egészen regény, inkább olyan, akár egy káprázatosan csillogó ékkő számtalan oldala.

TOLKIEN-BOLT HOLLANDIÁBAN

Tolkienwinkel / The Tolkien Shop (Utrechtse Jaagpad 2, 2313 KW Leiden, Hollandia)

Írta: Tóth Gergely (Alyr)

Mióta több családtagom is Hollandiába költözött, időről időre meglátogatom őket, és ilyenkor általában ellátogatunk egy-két érdekesebb helyre. A mostani utazásom egyik célját már hónapokkal ezelőtt kinéztem magamnak – pontosan azóta, hogy tudtam, hogy létezik.

Dél-Holland tartományban található Leiden festői (vagy bájos) városa, ami számos említésre méltó látnivaló (úgy mint régi épületek; szelmalmok; kedves, békés utcák és sikátorok, bennük időnként kedves, békés macskákkal; és természetesen csatornák számtalan hajóval, csónakkal és némi vízimadárral) mellett a világ egyetlen kifejezetten Tolkien-tematikájú boltját is rejtegeti.

Fotó: Tóth Gergely (Alyr)

(például első kiadásoktól) kezdve a legújabb kötetekig. Vannak még bőségesen ajándéktárgyak, mind a kiállításokról, mind a filmekkel kapcsolatban – ha hozzám hasonlóan van olyasmi, amiről úgy érzed, hogy 2003-ban az ezernyi más filmes ajándéktárgy közül elfelejtetted megvenni, akkor innen esélyesen pótolni tudod. A bolt a sok ismerős dolgon túl is meglehetősen otthonos benyomást kelt, folyamatosan szól a filmek jól ismert zenéje, és persze maga a boltos is igen barátságos. Ő egyébként maga a tulajdonos, René van Rossenberg, aki az 1986-os alapítás óta vezeti az üzletet. René a hetvenes évek végétől gyűjti a Tolkien-emlékeket – ahogy elmesélte, régen ez jóval könnyebb és olcsóbb volt: Tolkiennak a Holland Társaságnak írt leveleit például egészen jó áron szerezte meg egy árverésen, és az akkor még álló vasfüggöny mögül is könnyen, és számára igen olcsón (míg az onnan érkezők számára kincset érő nyugati valutáért) tudott könyvekre szert

Fotó: Tóth Gergely (Alyr)

Hollandiában időnként találni hasonló érdekességeket, itt van például – Leidentől egy kicsit arrébb, Eindhoven egyik külvárosában, Geldropban – egy városnegyed, ahol Tolkien-karakterekről vannak elnevezve az utcák. Azonban Geldroppal ellentétben, ahol az utcanévtáblákon túl semmi tolkien nincs, a Tolkien Shopban minden van, ami Tolkien vagy tolkien.

Maga a bolt egy ház földszintjén található, egyetlen keskeny, hosszú (és meglehetősen sötét) helyiségből áll, és a bevett szöfordulattal élve szinte mozdulni sem lehet benne a könyvektől és ajándéktárgyaktól. Ez teljesen szó szerint értendő, volt olyan rész, ahova csak úgy mertem bemenni, hogy előtte finoman arrébb toltam néhány dolgot, nehogy leverjem. Van itt mindenféle Tolkien-könyv, az általa és róla írtak is, az egészen régi könyvritkaságoktól

Fotó: Tóth Gergely (Alyr)

tenni, például arra a szovjet *A Gyűrűk Ura*-kiadásra, amiből a cenzorok a történet kétharmadát, így például Gandalf visszatérését is kivágták. A bolt hátsó részében kapott helyet néhány vitrinben a gyűjteményéből összeállított kiállítás, a már fent említett leveleken, köteteken (köztük az első magyar kiadás, amit elmondása szerint azért állított ki, mert szép a borító, de teljesen érintetlen, azt is én meséltem el neki, hogy vannak kis címerek az egyes könyvek kezdeténél, és az újrarajzolt térképet el is felejtettem mondani) kívül például ott van *A Gyűrű Szövetsége* film a színészek által dedikált forgatókönyve is.

René nagyon kedves és barátságos, érdeklődve hallgatta, ahogy elmeséltük neki *A Gyűrűk Ura* magyar fordításának (rövid) történetét. (Megkérdeztem, hogy lefotózzhatom-e „our newspaper the *Lassi Laurië*” számára, és

Fotó: Tóth Gergely (Alyr)

Fotó: Tóth Gergely (Alyr)

egészen megörült, hogy most már nálunk is híres lesz, elmesélte, hogy szerepelt tavasszal egy török podcastban, és utána egész sok török vásárlója volt, még olyanok is lelkesen felkeresték, akikkel se angolul, se hollandul nem tudott szót érteni.) Nem meglepő módon kiválóan ismeri a könyvek tartalmát is, szóval tud segíteni a választásban, ha a sok hasonló, Tolkiennal foglalkozó könyv közül valamiért nem tudod egyszerre mindet megvenni.

Fotó: Tóth Gergely (Alyr)

Ha véletlenül Hollandiában jártok, és van módotok benézni a Tolkien Shopba (és éppen nyitva van, ami a külön kérések kivételével csütörtököt vagy szombatot jelent), akkor szerintem igencsak megéri, még ha csak néhány apróságért és a hangulat kedvéért is. (De a kedvesen mosolygó, két méter magas uruk-hai harcost is elhozhatod, ha van 2000 euród és el tudod vinni csöppnyi, 180 kilós tömege ellenére.) Számomra nagyon pozitív élmény volt.

Természetesen van honlapja és webshopja is, elérhető hollandul a tolkienwinkel.nl és angolul a tolkienshop.com címen. Hogy a webshop és a tényleges bolt kínálata mennyiben egyezik meg, azt már csak az említett zsúfoltság miatt sem tudtam felmérni, de ha van bármilyen könyv, ami Tolkiennal akárcsak érintőleges kapcsolatban van (természetesen elsősorban angol vagy holland nyelven, de akadnak kivételek), esetleg megirigyelted valaki mapáját, kulcstartóját, amit még 2002-ben vett, vagy ellenállhatatlan vágyat érzel egy plüss Gollamra, érdemes körülnézned.

HASZNOS? HASZONTALAN? ÉRDEKES!

Stefan Servos: *Unnützes Wissen für Tolkien-Fans*. Riva Verlag, München, 2022.

Írta: Pintér Márta

Haszontalan ismeretek Tolkien-rajongók számára: A legizgalmasabb, legabszurdabb és legviccesebb tények Középfölde tájkáról – ezzel a címmel jelent meg Stefan Servos „nem hivatalos gyűjteménye” 2022-ben a RIVA Verlagnál. Nem tudom, van-e ilyesmi magyarul, igazán nem bánám, ha lenne. Németül értőknek jó néhány vidám órát garantál ez a közel 200 oldalas könyvecske.

Abban, hogy röviden ismerteti *A szilmarilokat*, *A hobbitot*, *A Gyűrűk Urát*, Középfölde mitológiáját, Tolkien életét és korát, a filmeket, abban még nincs semmi különös. No, de ami „semmi hasznod belőle” adatot és történetet fűz hozzá, az igazán szórakoztató.

Például mire jó, ha valaki Tolkien-rajongó? Nemcsak híres színész, multimilliárdos rendező vagy könyvkiadó lehet belőle, hanem akár az USA elnöke is, mint Barack Obama, vagy Magyarország államfője, mint *A Gyűrűk Urát* lefordító Göncz Árpád. A dán kiadást illusztráló Ingahild Grathmer pedig titokban maga II. Margit dán királynő volt. Az angol Károly herceg nem bírt magával, és elment Új-Zélandra megnézni *A hobbit* forgatását, aztán pár évvel később király lett.

Tolkien egyszer azt írta, hogy a műveit legszívesebben tünde nyelven (vajon melyiken?) írta volna. Szerinte a szavak a jelentésüktől függetlenül lehetnek szép hangzásúak, ezért volt a kedvenc angol szava a „cellar door”, azaz pinceajtó. (Tudtátok, hogy egyszer régen egy nemzetközi versenyen a legszebb magyar szónak a fülolajat választották?)

Tolkien nyers humora közismert volt. Valamikor az 1930-as években szilveszter éjszakáján angolszász harcosnak öltözött, és fejszével hadonászva végigkergette az utcán az egyik szomszédját. Máskor az aprópénzzel együtt a műfogsorát is a pénztáros kezébe nyomta. Az sem lehetett kevésbé látványos, ahogy a templomban latinul túlharsogta az angolul imádkozó jónépet, mert ugyebár a latin az igazi. Michael fia a katonasági kérdőív „Apja foglalkozása?” rubrikájába azt írta be: varázsló.

Beren és Lúthien története nagyon fontos volt Tolkien számára, viszont *A Gyűrűk Ura* szereplői közül Faramir állt legközelebb a szívéhez. Neki azt is megengedte, hogy megcsókolja Éowynt. Az annyira szeretett Arwent csak a függelékben csókolja meg Aragorn, és akkor is csak a kezét. Összesen húsz „csókjelenet” van a könyvben: többnyire kézcsók, homlokpuszki, ebből 15 férfi között történik.

Akár ez is jellemző lehet Tolkienra: összes név szerint említett szereplőjének 82%-a férfi. 100 tündéből 78 férfi, 22 nő; 472 emberből 410 a férfi és 62 a nő. Csak a hobbitoknál jobb az arány: 172 férfi és 74 nő.

Találtam néhány valóban elgondolkoztató megjegyzést, például azt, hogy Celeborn nagyapja (Elmo) és Galadriel nagyapja (Olwë) a Cuiviéneen partján látták meg a csillagokat. Mekkora időtávot érzékelt ez!

Azonban a legtöbb adat pont olyan, mint amit a cím ígér: *unnütz*, vagyis semmi haszna, egyszerűen csak szórakoztató. Na jó, lelkes geográfusok kigyűjthetik belőle az összes hegy magasságát, meg a tavak, folyók, tengerek méreteit. Megtudhatjuk, milyen gyorsan haladnak a lovak fajtától és lovastól függően, mennyi a sasok és a nazgûlok utazósebessége, hány kilométert tesz meg óránként egy hobbit, tünde vagy ember. Megtudhatjuk, hogy a hobbitok átlagos magassága 107 cm (mint az antarktisi királypingvineké – jutott eszembe), Aragorn 198, Boromir 193 és Legolas csak 183 centi.

Apropó Boromir: az öt alakító Sean Bean annyira félt a helikopterektől, hogy inkább minden nap gyalog mászott fel az egyik új-zélandi hegyre, teljes kosztümben, fegyverzetben. A hobbit színészek pedig azt utálták, hogy minden reggel öt órakor kellett jelentkezniük, hogy rájuk igazítsák a szőrös lábaikat, azután még másfél órát állhattak vigyázzban, míg a talpuk biztonságosan megtapadt. A rendező Peter Jacksonnak bezzeg nem kellett műanyag hobbitalp, ő amúgy is mindig mezítláb járkált. Viszont Ian McKellen orrát túl kicsinek találta, ezért nagyobbbat csináltatott neki.

Hogy elég rohani lovas legyen, meghívtak minden új-zélandi ménesgazdát, lótenyésztőt a filmhez. Ki tudja, miért, főleg nők jelentkeztek a felhívásra, ezért a száguldó rohani lovasok többsége nő, csak épp szakállt ragasztottak rájuk. Gimli szakállas maszkijának felrakása nap mint nap négy és fél órába telt.

A WETA műhelynek rengeteg dolga volt. Minden kelléket, hordót, tálat, poharat, ruházatot, fegyvert, várat egyedileg, kézzel készítettek, szőttek, kovácsoltak, faragtak, építettek. A páncélingekhez több millió gyűrűre volt szükség! De gyártottak például 40 életnagyságú döglött lovat és egy elpusztult olifántot, rengeteg halott orkot és más, rokonszenvesebb hullákat is. A WETA munkatársai maguk is többször szerepelnek a filmben, ők sürgölődnek Saruman rémes földalatti műhelyében is.

Még töméntelen „semmi hasznod belőle” adatot idézhetnék, de azt hiszem, ennyi is elég kedvcsinálónak. Stefan Servos biztos jól szórakozott, miközben ezt a sok érdekességet kibogászta Tolkien írásaiból. A könyv végén lelkiismeretesen megadja a felhasznált forrásokat.

FARKASFOGÚ MORDRED

Írta: Rákos-Zichy Péter (RZP)

[Mese- és novellaíró pályázat 2020 – Mese 3. helyezett]

A vásárt minden hónap második keddjén tartották Bríben. Amióta ismét volt délen király, és az orkok sem merészkedtek már le a hegyekből, a nyüzsgés a régi szép időket idézve lepte el ilyenkor a várost. A nagy üzletek a város határában költöttek, ahol szekérnyi portéka cserélt gazdát, de az igazán színes forgatag a főtér környékét lepte el, ahol az árusok hevenyészett asztalaikon próbálták lefőlni saját hasznukat a báméskodó népeken. A falakon kívül csendes alkudozás folyt, de idebenn minden harsány volt és hangos. A kereskedők, amikor úgy érezték, jó vásárt csaptak, itt szereztek vásárfiát az otthon maradtaknak vagy kényeztették magukat valami csecsebecsével: tarka selyemkendő vagy védelmet kínáló tünde talizmán, frissen kovácsolt kard a törpök műhelyéből vagy illatos pipafű a Megyéből, ragacsos haradi édességek vagy egy antik faragott szék, amit állítólag a Sír-buckák között ástak ki... A látvány és a kínálat még a fukar kalmárok lelkét és pénzeszacskóját is megérintette, hát még a gyermekeket! Mondanom sem kell, hogy mindenki közül ők várták leginkább ezeket a keddeket, amikor rágták a ragacsos égetett mézet, s nyakukban vadonatúj, sárgára festett bádogyűrűvel kardozhattak kevésbé szerencsés, orknak kinevezett társaikkal! De persze volt még valami, amit legalább annyira vártak, mint az édességes, gyümölcsös és játékos asztalok felállítását. Ez nem volt más, mint az öreg Zsúpfedelyes bácsi kunyhója. Zsúpfedelyes bácsi nem kínált sem édességet, sem csecsebecsét, sem játékokat, mégis őt várta minden gyerek leginkább a vásárhoz közeledve. A szülők is örültek neki, mert amíg ott volt a csemete, biztosan nem csatangolt el semerre, nem rongyolta le a szebbik ruháját, és még pénzt sem kunyerált vásárfiára. Zsúpfedelyes bácsi meséket kínált.

Az őszközepi vásár volt az év egyik legnagyobbja, ilyenkor készült fel a hosszú télre mindenki: hatalmas szekerekkel hordták az év utolsó zöldségeit, a savanyított, füstölt finomságokat, a bálázott gyapjút és a puha szőrmét. Az öreg ilyenkor már nem a kertben, az öreg szilvafa alatt várta vendégeit, hanem behúzódott a belső szobába, ahol csak szűkösen fért el a történeteit váró siserehad. Kényelmesen elhelyezkedett székében, melyet maga eszkábált hordódongákból – ennek ívelt talpán előre-hátra ringhata a mese ritmusának megfelelően. A szobában zsongott a gyereksereg, meg sem próbálta csitítani őket. Tudta, hogy hamarosan úgyis győz a kíváncsiság. S így is lett,

a zaj lassan elült, majd valahonnan megszólalt egy vékony, kérlelő hang:

– Mesélj nekünk, Zsúpfedelyes bácsi!

Az öreg mélyet sóhajtott, elgondolkodva nézte a plafon gerendáit, majd, mintha megtalálta volna a keresett oldalt a hatalmas könyvben, ami a fejében a meséket őrizte, felélenkült, és körbenézett a hallgatóságon:

– Ma Farkasfogú Mordredről szeretnék mesélni nektek.

– Hú, az kicsoda? Egy hős? Egy útonálló? Hajóskapitány? – záporoztak a kérdések. Elnevette magát.

– Szegény Mordred, de sokat szenvedett emiatt! A farkasfog nem olyan kellemes dolog ám! Azt jelenti, hogy az embernek nő még egy foga, itt, a fogsora mögött. Nagyon kényelmetlen, de elég ritka az embereknél, hobbitoknál meg egyáltalán nem fordul elő. Még csak nem is neki volt farkasfoga, hanem valamelyik ősenek, ő csak a nevet örökölte, emiatt mégis sokat gúnyolták.

Bríben élt, sok-sok évvel ezelőtt. Istállósfiú volt a fogadóban, melynek neve sem volt. Másfélkupás fogadónak hívták az emberek, mert a rossz nyelvek szerint annyira hitvány volt a söre, hogy másfél kupánál többet nem lehetett inni belőle. De őt nem érdekelte a sör, pénze sem volt rá. Sőt, igazából semmire sem volt pénze. Kint lakott az istállóban, gondozta a vendégek és a kocsmáros lovait, cserébe alhatott az állatok között, és minden este megkapta a vendégek maradékait. Nem volt fényes élet, nem is csoda, hogy sokszor ábrándozott arról, hogy elmegy, és kipróbálja a szerencséjét egy kalandban. De a kalandok szeszélyes teremtések, akkor jönnek, amikor nem kellene, s távol maradnak, ha valaki vágyakozik utánuk. Pláne, ha olyan félénk természetű a valaki, mint Mordred. Nem is számolt kalandra, amikor egy kedd este behívta magához a kocsmáros.

– Kedd este? Csak nem akkor is vásárnap volt?

– Nagyon okosan gondoltad, kis Kopolyás – simogatta meg a göndör gyerekfejet –, pont vásárnap volt, és pont emiatt volt a gazdának szüksége Mordredre: „Figyelj, fiam”, mondta neki a kocsmáros, „van itt egy ember, messze délről, Rohanból hajtott fel lovakat eladni. Hozott pár pónit is magával, mert hallotta, hogy a Megyében nagy kereslet van rájuk. Igen ám, de azt már nem hallotta, hogy amióta az a lidérc itt garázdálkodik, nem igen járnak át már a hobbitok a vásárba.”

– Lidérc? Egy lidérc lakott a Megyében? Húúú! – borzongott meg egy fiú a tömegben.

– Nem Gyűrűlidérc, azokról akkor még senki sem hallott erre felé. Csak egy gonosz lény volt, a Sír buckákban lakott, és meg-megtámadta a Megye és Brí közötti úton a vándorokat. Sok bosszúságot okozott, különösen, hogy már nem nagyon használták miatta az utat, s elmaradoztak a hobbitok a vásárból. De térjünk vissza ahhoz a keddi éjszakához!

Azt mondta tehát az öreg, hogy megvette a tíz pónit, amit Hobbitfalvára szánt a kupec. És azt ajánlotta Mordrednek, hogy mivel ő jól ért a lovakhoz, ha átkíséri őket a Megyébe, és ott eladja őket, csak kilenc póni árával kell elszámolnia, a tizedik az ő haszna lehet. Ámult is a fiú, egy póni ára azért nem volt olyan kevés pénz! Nem is gondolkodott sokat, s hamarosan tíz új póninak kellett helyet szorítani az istállóban. Ha már ott voltak, át is vizsgálta őket, s észrevette, hogy egyikük furán biceg. Óvatosan megnézte a patáit, s látta, hogy egy kő beékelődött az egyik patkó alá, attól sántikált szegény pára. Aznap éjjel ahelyett, hogy kialudta volna magát az út előtt, szépen rendbe hozta a póni lábát. Így másnap reggel fáradtan, de lelkesen indult a kis csapattal nyugat felé. Reményeit a Nap is segítette, verőfényes, tiszta időben poroszkáltak a Megye felé, az égen sehol egy felhő. Kellemes szellő borzolta a mezőket, a fák barátságos árnyat vetettek az útra. „Ez volna hát az a félelmetes út?” – csodálkozott Mordred. – „Hiszen a madarak dalolnak, minden üde és zöld, veszélynek semmi nyoma. Alighanem túl óvatosak a kereskedők mifelénk, bedőlnek minden pletykának. Se baj, annál jobb nekem!” És már tervezgette is, mit fog venni annyi pénzért, amit egy ilyen kiváló póniért kaphat, mint amilyenek ezek.

Ráérősen baktatott kicsiny ménesével, bőséggel hagyva időt nekik, hogy jóllakjanak az út menti mezőkön, így két napba is beletelt, mire átért Hobbitfalvára. Ott megállt a főtéren, kihúzta magát, hogy jobban látszódjon – ez nem volt olyan nehéz a helyiek között –, és fennhangon kihirdette, hogy pónivásárt tart a derék gazdáknak. Azokat nem is kellett nagyon noszogatni, jöttek sorban, mustrálták az árut, vizsgálgatták a pónikat, alkudoztak; bár Mordred meglepetésére nem garaszkodtak nagyon, pedig igen szép árat szabott meg a kocsmáros. Alighanem tényleg régen jöhetett póniszállítmány erre felé. A tíz állatból kilenc hamarosan gazdára is talált. A tizedik azonban – éppen az, amelyiknek a lábát rendbehozta – nagyon makacsnak bizonyult. Volt, akit megharapott, volt, hogy hiába cibálta reménybeli gazdája, meg sem mozdult álló helyéből, és volt, aki felé akkorát rúgott, hogy a szegény hobbit

hanyatt esett a sárba ijedtében. Egy nap alatt elment kilenc, de ezzel a tizedikkel napokig állt a téren Mordred. Pedig nagyon próbálta eladni, hiszen mégiscsak ez a póni lenne az ő haszna – mégsem kellett senkinek. A harmadik napon egy öregasszony jött oda hozzá. Egy bögre meleg teát hozott, mert megsajnálta szegény fiút.

– Sokáig időzöl itt közöttünk, túl sokáig. Ideje lenne mielőbb hazaindulnod, amíg lehet.

– Ugyan miért ne lehetne? És amúgy is, csak jön már valaki, akit elfogad ez az átokverte jószág...

– Ne bánts szegény állatot – paskolta meg a póni nyakát az öregasszony, ami ellen az furcsa mód nem tiltakozott –, biztos megvan a jó oka, hogy ennyire komiszan viselkedik. Viszont vigyázz, mert észak felől fúj a szél. Hamarosan ködöt hoz, és a ködben mindenféle undok dolog bújhat meg.

Hitte is, meg nem is a néni intését Mordred, de végül másnap délelőtt, miután a póni az utolsó reménybeli érdeklődőt is elriasztotta, felszedelőzködött. Az idő tényleg rosszra fordult, már nyoma sem volt a napsütéses, szellőjárta útnak, amin érkezett. A tájat kellemetlen aromákat hordozó köd iltete meg, a nemrég még hívogató, barátságos fák göcsörtös, sötét árnyakként borultak az út fölé, a lengedező mezők helyett köd alá merült, kísérteties táj szegélyezte az ösvény két oldalát. Egy darabig baktatott a póni mellett, de egy idő után már viszolygott a nyirkos, csúszós kövektől is, és hirtelen ötlettől vezérelve felült az állat hátára. „Ha most agyonrúg, akkor azzal egy csapásra megoldódik minden gondom”, gondolta, de a póni nem tiltakozott, egykedvűen poroszkált tovább, immár utasával a hátán. „Furcsa, eszerint engem elvisel. Hát akkor legrosszabb esetben megtartom, és lesz egy saját pónim” – így merengett Mordred, és próbálta eltalálni az irányt, de az egyre sűrűbb ködben lassan már hátasa füleit sem látta. Így ráhagyta, menjen, amerre tud. Maradni botorság volna, akkor legalább haladnak valamerre. A köd pedig egyre tömörödött körülöttük, mintha megszűnt volna a táj, és csak ők maradtak volna: a póni, és hátán Mordred.

– Állj meg, ha kedves az életed!

A kiáltás váratlanul érte a fiút, aki kicsit el is bóbiskolt. Előttük egy sötét alak magasodott, nem tudta kivenni, miféle, de roppant veszjóslóan állta útjukat. Az árnyal valamifajta görbe kard lehetett, így Mordred jobbnak látta, ha leszáll, és kipuhatolja, miféle veszedelembé futottak. Sajnos a leszállás nem sikerült kellően elegánsra, mert ijedtében elfelejtette, hogy a kötőféket a karjára hurkolta, és amint bukácsolva próbálta visszanyerni egyensúlyát, előrébb lépett, egészen közel az útonállóhoz. Furcsa, dohos szag csapta meg, nyirkos, halált és elmúlást ígérő. Igencsak

különös rabló lehetett. Reszelős, kellemetlen hangja volt, ahogy megszólalt:

– Ej, de ügyetlen egy utassal hozott össze a szerencse! De se baj, neked már nem kell aggódnod, innen már nem vezet tovább téged semmi.

Meglendítette a kardot, inkább csak ígéretként, mint tényleges támadó szándékkal, de Mordred így is hátrébb ugrott, összehúzta magát, és onnan rimázkodott:

– Kegyelem, kegyelem! Nincs semmim, ami az enyém volna! Tessék, itt az erszényben a gazdám pénze – vidd csak, csak az én életemet kíméld meg!

Reszketve kotorászott az övében, ahová a pénzeszacskót kötötte. De az idegent nem hatotta meg az ígéret.

– Ne fáradj velem. Böven lesz időm levágni onnan, amikor a húst rágcásalom majd a lábszáradról. Bár, ahogy elnézlek, nem sok rágcásálnivaló van rajtad... de se baj, alig akad már olyan ostoba, aki ilyen ködben járna erre. Pedig köd, az van böven! Azért néha jön valaki, aki elég hősnek képzelet magát ahhoz, hogy legyőzzön. De ilyen mamlaszt, még egy kard sincs nála, és átmegy a ködön... Még egy törőd sincs? Bicskád? Mivel akarod megvédeni magad ellenem, a pénzeszacskóval?

A lidérc nevetni kezdett. Reszelős nevetése, mintha ezer rozsdás kardot csiholtak volna ódon köveken. De amíg beszélt, Mordred összeszedte a gondolatait. Valahogy ki kellene szabadulnia ebből a csávából, de hogyan? Egy régi történet jutott eszébe, egy ősi játék, amelynek szabályait mindenki tiszteletben tartja.

– Párbaj... párbajozni szeretnék.

A szavak nehezen bukkantak elő belőle, de az árny meghallotta. Abbahagyta a nevetést, és gúnyos hangon fordult a fiúhoz:

– És mégis mivel? Megtaláltad a bicskád? Vagy van nálad egy halcsont vacsoráról? Hm?

– Találós kérdésekkel. Találós kérdésekkel szeretnék párbajozni.

Az egyik kislány szeme felragyogott:

– Mint Bilbó bácsi, igaz? Ő is találós kérdésekkel nyerte el a Gyűrűt, és Gollam őt sem ette meg!

– Igen, pontosan úgy. Csak ez még sokkal korábban volt, minthogy Zsákos úr kalandra indult volna.

Az alak egy ideig hümmögött és morgott, végül dűlőre jutott:

– Rendben van, három kérdést kapsz, s ha mindháromra megfelelsz, elengedlek.

Mordred kissé megnyugodott. A kitalálós játékokban mindig ügyes volt. Odabiccintett, és kihúzta magát.

– Rendben, akkor halld az első feladványt!

*Hegyes, de nem a táj
Ha neked jön, nagyon fáj.
Címerrel a csúcsán
Vonul hadak útján.*

Ez igazán nem volt nehéz. Mordred még sohasem látott vonuló hadat, de éppen elég verset és történetet hallott régmúlt háborúkról, így könnyedén rávágta:

– A kopja!

– Igen, igen, ez tényleg egyszerű volt. Akkor most halld a következőt:

*Aranygolyók ülnek sorban,
mind ledöntik, összezúzzák,
vérüket dézsába folytatják,
lelkük marad a pohárban.*

Mordred fejében még nem ült el a csatazaj a kopják után, így hosszasan gondolkodott a lezúzott aranygolyók vérében. De nem hiába dolgozott kocsmában. Ti tudjátok a megoldást?

– A szőlő! Meg a bor! – harsogott öntudatosan egy duci, szeplős kisfiú. Hiába no, az apja a legnagyobb borke-reskedő a környéken, somolygott magában Zsúpfedelyes bácsi.

– Valóban. A megoldás a bor. Mordred sem volt rest, gyorsan ki is mondta hangosan.

Az alak csalódottan látszott. Idejét sem tudta, mikor ivott utoljára bort, nem számított rá, hogy ellenfelének gyakrabban juthat belőle. Ahogy magában motyogott, úgy tért vissza lassan a remény Mordredbe is. Már csak egy kérdés, és szabadul! A lidérc is átérezte a helyzet súlyát, nehezen állt elő az utolsó feladvánnyal, de végül csak elmondta:

*Két hadvezér, négy-négy vitéz
egymással szembenéz.
Kélnék birokra erővel,
majd elválnak békével.*

Mordred magabiztosan nagy levegőt vett, hogy kibökje a megoldást. Hiszen egyszerű, nem lehet más... Vagyis... érezte, ahogy valami nehéz dolog lassan beül a gyomrába. Fogalma sem volt, miről lehet szó! Próbált emlékezni, hol hallott négy vitéz párviadaláról. Kínjában az ujjain számolgatta a vitézeket, de egyre inkább úrrá lett rajta a rémület, hogy nem találja a megoldást.

– Én tudom! – jelentkezett egy kis szeplős gyerek, aki szintén az ujjain számolgatótt.

– Az ujjak! A hüvelykujj a hadvezér, a többiek a katonák!

– Majdnem, de mikor is találkoznak az ujjak, hogy aztán békével váljanak el?

– Én tudom! Én is! – a lelkes visongás betöltötte a szobát. Zsúpfedelyes bácsi elégedetten nézett végig a lelkes hallgatóságon.

– No, ez nagy szerencse! Akkor mondjátok is ki egyszerre, hátha segítünk vele Mordrednek!

– A kézfogás! – harsogta a hallgatóság.

Mintha valami sugallat érte volna, hirtelen megvilágosodott a válasz Mordred előtt. Hogy nem jutott eszébe! Rá is vágta gyorsan:

– A kézfogás!

Az árny zavartan álldogált. Nem emlékezett rá, hogy valaha is kezet fogott volna bárkivel, azt hitte, valami igazán ritka és különleges dolgot talált ki. Elfutotta a méreg. Hogy így kibabrálni vele! De nem tehetett semmit, hiszen kötötte a kitalálás játék ősi szabálya. De eldöntötte, amennyire lehet, keservessé teszi a találkozást a fiúnak.

– Megfeleltem mindhárom kérdésre, ideje utamra bocsátanod – húzta ki magát Mordred, kicsit talán több önbizalommal, mint ahogy a helyzet engedte.

– Ám legyen, szabadon távozhatsz. Csak a pónit és az aranyakat hagyd itt nekem: bizony, az életedért játszottál, és nem a holmidért. Azok pedig itt maradnak.

Az alak mintha megnőtt volna, és ahogy a fiú fölé magasodott, egyértelmű volt, hogy komolyan gondolja, amit mondott. De őt már nem lehetett ilyen könnyen megijeszteni.

– De eddig csak te adtál feladatot, én nem. Úgy járja, hogy én is adjak feladatot neked, nem?

Az árnyék megtorpant, gondolkodott kicsit, majd így válaszolt:

– Rendben, egy kérdésed lehet, és ha nem tudok megfelelni, vagy a pónit vagy a pénzt viheted. De ha megoldom, akkor te is maradsz velem vacsorára.

Ez az ígéret korántsem tűnt olyan vonzónak, mint más helyzetben szokott lenni. Mordred elbizonytalanodott. Az életét már visszanyerte, tegye ismét kockára a pénzéért vagy a póniért? Ekkor a póni, mintha megérezte volna gazdája gondját, odadugta orrát, és finoman böködni kezdte. „Ám legyen”, döntött hősünk, „remélem, te is arra gondolsz, amire én.”

– Az én feladatom, hogy üld meg a pónimat!

– Micsoda? Ez nem is feladvány! Hát milyen ostoba vagy te? Hogyne tudnék megülni egy pónit, te ostoba fiú?

És már kászálódott is fel az állatra. De amint a hátára került, az fordult egyet, felágaskodott, és amint kéretlen lovasa a fenekére esett mögötte, kirúgott mindkét hátsó

lábával. Bármi is volt az árnyék, lidérc, ork vagy szellem, a két patkó a homlokán bevégezte neki. Nagyot nyekkent, hanyatt esett, és többet nem mozdult. Mordred óvatosan megbökökdte, és amikor látta, hogy fekve marad, úgy döntött, óvatosan körülnez. Ahogy a ködben botorkált, hamarosan rá is bukkant a sírra, amit az útonálló lakott. A sok szemét és csont között számos kisebb-nagyobb szütyőt is talált, mind tele aranypénzzel. Gondosan felkötözte a csomagokat pónijára, és könnyű szívvel indult tovább arra, amerre az utat sejtette. Mintha az időjárás is megérezte volna, hogy vége a gonosznak, a köd hamarosan oszladozni kezdett, és a vidám délutáni napfényben hamarosan meglelte az elveszett utat is. Így érkezett vissza Bríbe.

Gondosan leszámolta gazdája kezébe a kilenc póni árát, majd megkérdezte, mennyit adjon még a kocsmáért. Így lett övé a hely, és bőven maradt aranya arra, hogy kibővítse az eredeti rozoga épületet. A pónit bekötötte az istállóba, és hogy tudja, kinek köszönhető nagy szerencséje, róla nevezte el a fogadóját. Többé ki sem mozdult a városból, hanem feleségül vette a környék legtakarosabb leányát, Papsajt Murcit. Nem sokra rá már őt is Papsajtként emlegették, és a Farkasfogú név feledésbe merült. Ez hát a története Brí leghíresebb fogadójának. És ha nem hiszitek – csípett bele Zsúpfedelyes bácsi az egyik izgő-mozgó csemetébe –, kérdezzétek meg az öreg Ászok bácsit, mutassa csak meg nektek a farkasfogát!

Véget ért a vásár, a gyerekek lassan fogyatkoztak, ahogy szüleik értük jöttek, hálálkodva nyomva némi aprót Zsúpfedelyes bácsi markába a felvigyázásért. Amikor egyedül maradt, mélyet sóhajtott, mintha csak meg akarna őrizni valamit az iménti mesés, gyermekzsivalyos világból, leakasztotta hosszú pipáját a kandalló fölül, és kezében a kapott aprót csörgetve elindult, hogy igyon egy jó sört a Pajkos Póniban.

Fotó: Grátz Márk (Faun) [Tábor 2021 – Vizuális Karakteralkotás Műhely]

VARÁZSÉNEK

Írta: Eva Zahradníková (Mirach) [TLV 2014/2015]

Fordította: Orthmayr Flóra (Metaflora)

– Jól van, emberek, ez egy nagy jelenet, és jól kell megcsinálnunk! Mindenki figyeljen ide! – hallatszott a rendező hangja a halványan megvilágított színen. – Ne támaszkodjatok az utólag hozzáadott CGI-re és zenére. Képzeljétek el, hogy ott vagytok. Képzeljétek azt, hogy ez a valóság. Te – nézett a szőke parókás színész szemébe –, te vagy Finrod, Nargothrond királya, és Aman fénye csillog a szemedben. Megvéded azokat, akik számítanak rád. Te vagy az egyetlen reményük. Esküt tettél, és meg kell tartanod, akár az életed árán is. Érted?

– Igen. Igen, értem. De...

– De?

– Hát... tudod... szóval, hogy lehet igazából dalokkal harcolni? Megpróbálsz hangosabban énekelni, mint a másik? Vagy eltalálni a frekvenciát, amitől berezeg a koponyája, vagy mi?

A rendező sóhajtott, és megrázta a fejét, de aztán felnézett.

– Finrod – mondta keményen. – Figyelj rám! Ez egy Dal kell, hogy legyen. Nem csak egy „dal”. Egy Dal. Egész Ardát egy Dallal teremtették. Ott munkál a világ alapjaiban.

Isilmirë [TLV 2020/2021]

A Daloknak hatalmuk van: gyógyítani, teremteni és pusztítani tudnak. A Te Dalaidnak hatalma van. Ilúvatar Elsőszülött Gyermekei közé tartozol, láttad a valák arcát. Nem félsz a sötétségtől. A fény benned van, és a Dalod ezt a fényt tükrözi vissza. Összecseng a Dallal, amely Ardát teremtette, a dallamok összefonódnak, mint élő áramlatok. Egy fényfolyam, amely megpróbál ellenállni a sötétség áradásának, hogy megvédje Berent és a társaitokat. Ez a célod. Semmi más nem számít. „Zengett megtartó erőről, Hatalom mit föl nem öröl...” Énekelj, Finrod! Ne engedd, hogy a Sötét Úr felfedje a társaidat! Fények, kamera, mehet!

És Finrod Énekelt.

– Csapó! Ez... pontosan erről beszéltem! – a rendező letörölt egy könnycseppet a szeme sarkából. – Ragyogó, egyszerűen ragyogó! Nem kell megismételniük, ez tökéletes volt. Egy igazi varázsének!

– Öhm... rendező úr? – jelentkezett félénken a hangtechnikus.

– Igen? Mi a baj?

– A mikrofon... eltörött az első hangok után...

(A szilmirilokból idézett szakasz Ferencz Győző fordítása.)

Kép: Paola Fallabrini (Alagos Calen) [TLV 2020/2021]

Ó, AZ A FÜRTÖS LÁB!

Írta: Gil-Estel [TLV 2022/2023]

Nyár derék éjjelén
Oly csodát láttam:
Söröm is odalett
A Zöld Sárkányban.

Kurta-furcsa, fürtös láb,
Mely elvette az eszem,
S mióta betoppant szívembe,
Csak egy reggelit eszem.

A reggelit! Mit bánom én
– talán gyomrom is feledi,
hisz, ha szívét elnyerem,
kerül majd reggeli.

MTT-KISSZÓTÁR

Írta: Orthmayr Flóra, Sárközy Anna Regina, Selmeczi Szonja

A szerkesztőségi munka során gyakran találkozunk olyan, a cikkíróink által teljes természetességgel használt, és számunkra is egyértelmű kifejezésekkel, amelyek az MTT közösségét és történetét kevésbé ismerőknek esetleg rejtélyesek lehetnek. Ezekből a szavakból és rövidítésekből gyűjtöttünk össze most néhányat, hogy a jövőben egy olvasónkat se zavarják össze.

Programok, események

Beltaine és Lítas: Kelta ünnepek április végén, illetve júniusban, amelyeket az MTT-ben hagyományosan naplementenézéssel, tábortűzzel és gyertyagyújtással ünneplünk erdei törzshelyünkön, a kecske-hegyi kőfejtőben. Az utóbbi években a szeptemberi Mabon is bekerült a naptárunkba.

GoMunCs: Gondolatok Munkacsoport. Olyan találkozók sorozata, amelyeken különféle, lazán vagy szorosabban az MTT közösségéhez, működéséhez, rendezvényeihez kapcsolódó témákat vitathatnak meg az érdeklődők.

HNE: Heren Nolmion Endóreo, azaz Középfölde-kutatók rendje. A HNE összejövetelein a résztvevők kiválasztott tolkieni források vagy egy bevezető előadás kapcsán mélyedhetnek el a tolkieni mitológia összefüggéseiben. (Ld. *Lassi Laurië XVI/2. 32. o., XVIII/1. 4. o.*)

KÖMT: Kreatív Őszi Művészeti Találkozó (illetve néha Fesztivál), az MTT hagyományos őszi rendezvénye. A többnapos találkozón általában egy iskolában gyűlünk össze, napközben mozgásos, kézműves vagy ismeretterjesztő foglalkozásokon veszünk részt, esténként közösségi programok vannak. (Ld. *Lassi Laurië XVIII/2. 36. o.*)

LARP (live): Live action role-playing game, magyarul élő szerepjáték. Az MTT több (egynapos vagy egész hétfélgés) önálló szerepjátékos találkozót is szervezett már, a 2021-es táborban pedig a LARP-szervező műhely eredményeit lehetett pár órában tesztelni.

LEP: Long Expected Party, azaz Egy rég várt ünnepély – ezen a címen rendeztük meg az első Tolkien-(születés)napot 2003-ban, és a rövidítés azóta is rajta ragadt a rendezvényen, bár nyilvánosan már igyekszünk nem használni.

TLV: Tolkien Levelező Verseny, először 2007 tavaszi félévében hirdette meg az MTT. 2008 óta teljes tanéven keresztül tartó kreatív és ismeretterjesztő verseny, általában öt fordulóval, amit egy személyes, akadályverseny-szerű döntő zár. Eredetileg iskolás diákok csapatainak szól, de az utóbbi évtizedben már magyar és nemzetközi egyéni kategória is indult, korhatár nélkül. (Ld. *Lassi Laurië XII/2. 24. o.*)

TRD: Tolkien Reading Day, magyarul a Tolkien-olvasás napja. Március 25-én, Sauron bukásának évfordulóján ünnepljük a Tolkien Society kezdeményezése nyomán. Ezen a napon világszerte tartanak tematikus programokat, elsősorban iskolákban, könyvtárakban, múzeumokban. Az MTT szokásos programján minden résztvevő maga választotta rövid részleteket olvashat fel Tolkien műveiből.

Egyéb szakkifejezések

Babakocsis túra: Váratlanul nehéz terepet jelölő szakkifejezés a KószaKommandó körében. (Egy, az Ördög-oromhoz szervezett túra nyomán, amely egy későbbi szakasz térképes jelzése szerint babakocsival is teljesíthető lett volna, de az elején sziklákba kapaszkodva kellett felmászni egy nagyon meredek és keskeny ösvényen.)

HoMe: A The History of Middle-earth (Középfölde Históriaja) sorozat rövid neve.

Keretjáték: Alapvetően nem szerepjátékos rendezvények, elsősorban a nagy nyári táborok élő szerepjátékos elemeket is felhasználó kerettörténete, az ennek részét képező jelenetek és interaktív részvételi lehetőségek.

KószaKommandó: Az MTT természetjáró csoportja hivatalosan 2005 óta viseli ezt a nevet. Az eredetileg az aliterációra épülő csoportnév mintáját egyébként több kisebb „kommandó” is követte: a múzeumi kószálás például KultúrKommandó néven fut.

Középfölde-himnusz: Ikonikus dal az MTT-s élményről, kezdősora nyomán „Most mondták meg nekem” néven is ismeretes, eredeti címén „Mé’ most szó’sz?”. A 2011. évi nyári tábor vándorkomédiás rendje által ezen a címen előadott jelenet záródala a „Most múlik pontosan” dallamára, nyomtatásban a *Királyfői Kurír* című tábori lap második számában jelent meg.

Lore: Egy bizonyos témához kötődő hagyomány, tudás összessége. Az MTT-ben általában Tolkien műveire, Középfölde legendáriumára vonatkozóan használjuk, pl. valaki „otthon van a lore-ban”, ha fejből tudja az összes könyvet, vagy lehet valami „lore-hű”, ha pontosan követi a tolkieni leírásokat, és főleg nem mond nekik ellent.

NoMe (Nature): A 2021-ben megjelent, a HoMe kiegészítésének is tekintett *The Nature of Middle-earth* (Középfölde természete) című kötet rövid neve.

NPC (NJK): Non-playing character, magyarul nem játékos karakter, a mesélők által irányított szereplő. Szerepjátékos kifejezés, de a keretjátékok kapcsán is használatos.

SMT: Sima Mezei Táborozó. Olyan résztvevő, akinek az adott rendezvényen (elsősorban nyári táborban) egyáltalán nincsen semmilyen szervezői szerepe, feladata.

SzESz: Szervezési Szabályzat, az Alapszabály után az MTT mint egyesület második legalapvetőbb szabályzata, amely meghatározza a szervezői csoportok megbízásának és működésének részleteit.

TLV DÖNTŐ

